

การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุมาลี วงศ์ษา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา

พฤษภาคม 2550

การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม

บทคัดย่อ
ของ
สุมาลี วงศ์ษา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา
พฤษภาคม 2550

สุมาลี วงศ์ษา. (2550). การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาของ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม. ปรินูญนิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : อาจารย์ชวลิต รวยอาจิณ, รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์.

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียนจำแนก ตามเพศและระดับชั้น และศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศ กับระดับชั้นของนักเรียน ที่มีผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณา จากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่ม แบบสองขั้นตอนแบบแบ่งชั้น จำนวน 632 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบวัด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณา มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .90 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวน สองทาง

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 จังหวัดนครปฐมมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาอยู่ในระดับปานกลาง
2. นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความ เมตตา กรุณาของนักเรียนหญิงสูงกว่าและนักเรียนชาย
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาสูงกว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามลำดับ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเมตตา กรุณาสูงกว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
4. ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศกับระดับชั้นที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้าน ความเมตตา กรุณาของนักเรียน

A STUDY OF DESIRABLE CHARACTERISTICS IN KINDNESS AND
COMPASSION OF THE 3rd – CLUSTER LEVEL STUDENTS IN
NAKHONPATHOM EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE.

AN ABSTRACT
BY
SUMALEE WONGSA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Educational Measurement
at Srinakharinwirot University

May 2007

Sumalee Wongsu. (2007) : *A study of desirable characteristics in kindness and compassion of the 3rd – cluster level students in Nakhonpathom educational service area office*. Master Thesis, M.Ed. (Educational Measurement) Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University Advisor committee : Lecturer Chawalit Ruayajin , Assoc Professor Nipa Sripairot.

The purposes of this research were to study the desirable characteristics in kindness and compassion of the 3rd class range students under Nakhonpathom Office of Educational Service Area; to compare these characteristics of students classified by gender and year of study; and to investigate the reactions between gender and years of study variables affecting the desirable characteristic. Samples were 632 students selected by two-stage random sampling. Tool used in the research was the test of desirable characteristics in kindness and compassion with the reliability of .90. The data were analyzed by using mean, standard deviation and two-way ANOVA.

The research results were as follows:

1. The desirable characteristics in kindness and compassion of the 3rd class range students were at the middle level.
2. The levels of desirable characteristics in kindness and compassion of students with different genders were different with statistical significance at the level of .01. The desirable characteristics of female students were higher than those of male students.
3. The desirable characteristics in kindness and compassion of students with different years of study were different with statistical significance at the level of .01. The desirable characteristics of Matthayomsuksa III students were higher than those of Matthayomsuksa II and I students respectively. Also, the desirable characteristics of Matthayomsuksa II students were higher than those of Matthayomsuksa I students.
4. There was no any interaction between gender and year of study variables affecting the desirable characteristics in kindness and compassion of the students.

การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุมาลี วงศ์ษา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา
พฤษภาคม 2550
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม

ของ

สมาลี วงศ์ษา

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

วันที่ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2550

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

..... ประธาน

(อาจารย์ชวลิต รวยอาจิณ)

(รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตน์)

..... กรรมการ

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์)

(อาจารย์ชวลิต รวยอาจิณ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สุวพร เข้มเฮง)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์ และความกรุณาอย่างสูง จาก อาจารย์ชวลิต รวยอาจิณ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์และรองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ แก้ไขข้อบกพร่อง จนงานวิจัยนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตน์ และอาจารย์ ดร.สุพร เข้มเฮง ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ รวมทั้งอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาการวัดผลและวิจัยทางการศึกษา ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย และท่านที่เป็นเจ้าของวิชาความรู้ต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและนำมาอ้างอิงในปริญญานิพนธ์นี้

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขแบบวัดที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.องอาจ นัยพัฒน์ ดร.เสกสรรค์ ทองคำบรรจง ผู้ช่วยศาสตราจารย์บรรดล สุขปิติ ดร.อรพิน ศิริสัมพันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์โสภา บุญยศรีสวัสดิ์ นางสาวนวลอนงค์ อินทุตม และ นางสาวพิทยา อึ้งบุญชู

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการ คณะครู อาจารย์ทุกท่าน ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งนักเรียนทุกคนที่ได้ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ เอกวัดผลการศึกษาทุกคน ที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาค้นคว้ามาโดยตลอด รวมถึงผู้ที่มีส่วนช่วยให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ประโยชน์และคุณค่าของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านขอขอบคุณเพื่อนๆทุกคน ที่ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย และขอยกคุณความดีนี้ให้กับผู้มีพระคุณ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำปริญญานิพนธ์นี้ทุกท่าน

สมาลี วงศ์ษา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	4
ตัวแปรที่ศึกษา.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	8
เอกสารที่เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	12
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทย.....	12
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน.....	13
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม.....	17
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม.....	17
องค์ประกอบของจริยธรรม.....	19
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม.....	20
ขั้นตอนการประเมินจริยธรรม.....	27
รูปแบบการวัดจริยธรรม.....	30
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณา.....	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	47

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	55
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	55
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	59
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	61
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	62
การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	73
บรรณานุกรม.....	77
ภาคผนวก.....	84
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	91

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก.....	24
2 คุณลักษณะความเมตตากรุณาตามแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ.....	43
3 จำนวนนักเรียนที่จำแนกตามขนาดของโรงเรียน.....	56
4 จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัย.....	57
5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่มีเพศและระดับต่างกัน.....	68
6 เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงด้วยสถิติทดสอบเอฟ.....	69
7 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ของคะแนนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความ เมตตากรุณาของนักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันด้วยสถิติทดสอบของ Scheffe'	70
8 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเมตตากรุณา	86
9 ค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา	87

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 รูปแบบการประเมินผลด้านจริยธรรม.....	29
2 ลำดับขั้นในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	57
3 แสดงคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามเพศและระดับชั้น.....	71

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในสภาพปัจจุบันการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนตามของมนุษย์ รวมทั้งวิถีการดำรงชีวิตในสังคมไทยจากครอบครัวขนาดใหญ่ และชุมชนที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เปลี่ยนเป็นครอบครัวขนาดเล็กหรือการใช้ชีวิตแบบอิสระ ลดการพึ่งพาอาศัยในบางด้าน มีการดำเนินชีวิตที่เร่งรีบต่างคนต่างอยู่ บางสังคมให้ความสำคัญด้านวัตถุนิยมมากขึ้น จากการพัฒนาอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม การแข่งขันในระบบต่าง ๆ การคอร์รัปชัน ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ขาดความรับผิดชอบ ไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฯลฯ นำมาซึ่งความเหลื่อมทางด้านคุณธรรม จริยธรรมและเป็นภัยต่อสังคมโดยรวม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดจุดหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการคือเรื่องความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ 5) ทั้งนี้การจัดการกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

การจัดการศึกษาและการให้ความรู้แก่ประชาชนนับว่ามีความสำคัญมาก เพราะถ้าคนมีความรู้ดี การปฏิบัติหน้าที่การงานมีโอกาสประสบความสำเร็จได้สูง แต่สิ่งที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้และต้องควบคู่ไปกับความรู้คือ คุณธรรม และจริยธรรม ถ้าคนในสังคมขาดคุณธรรมและจริยธรรมแล้ว สังคมนั้นจะขาดความสงบสุข โดยเฉพาะในสังคมไทยที่มีระบบการแข่งขันกันสูงขึ้น

(ไพฑูรย์ สินลารัตน์. 2530 : คำนำ) และก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ความเห็นแก่ตัว ความอิจฉาริษยา ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา (พระเทพวิสุทธิเมธี. ม.ป.ป. : 17) นอกจากนี้ระบบการแข่งขันยังก่อให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีกัน เพื่อให้ประโยชน์เกิดกับตนเองให้มากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลอื่นจะเดือดร้อนจากการกระทำของตนเอง เช่น การจี้ปล้น การทะเลาะกันจนถึงการฆ่ากันตาย (พระเทพวิสุทธิเมธี . ม.ป.ป. : 22) ความเมตตากรุณาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดสันติสุขและเป็นเครื่องค้ำจุนสังคม สังคมนั้นย่อมจะมีแต่ความสงบสุขและความก้าวหน้า ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบและการกดขี่ซึ่งกันและกัน มนุษย์จะรู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สังคมใดก็ตามที่บุคคลมีความเมตตากรุณาน้อย สังคมนั้นย่อมจะมีปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความทุกข์ยาก การกดขี่หมิ่นเหม่ รังแกกันและกัน (ชม ภูมิภาค. 2529 : 9)

จริยธรรมเป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความถูกต้องในสากลจักรวาลเป็นแกนของการดำเนินชีวิต (ประเวศ วะสี. 2540) นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการสร้างสันติสุขและเป็นเครื่องค้ำจุนครองโลกที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข เป็นเครื่องมือควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้สามารถลดพฤติกรรมและการกระทำที่ไม่พึงประสงค์ทั้งหลายทั้งปวงด้วยคุณค่าในตัวของมันเอง อันจะนำไปสู่การลดภาระทางสังคมที่ต้องคอยควบคุมด้วยมาตรการทางสังคมต่าง ๆ ยกระดับมนุษย์ให้มีความแตกต่างจากสัตว์อย่างเด่นชัด (ปริชา คร้ามพัทธ์. 2537. ; อ้างอิงจากสาโรช บัวศรี. 2526) ซึ่งสอดคล้องกับ สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน (2522). ที่ได้กล่าวว่า จริยธรรมเป็นรากฐานแห่งความเจริญมั่นคงและสงบสุขของปัจเจกชนสังคม และประเทศชาติ ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมวลมนุษยชาติ เพราะองค์ประกอบที่ทำให้มนุษย์ไม่เบียดเบียนหรือทำลายซึ่งกันและกันและเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้มนุษย์มีจิตใจดีงาม มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข สังคมและประเทศชาติได้รับการพัฒนาไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

การที่จะทำให้นักเรียนเป็นคนมีจริยธรรมที่ดีนั้น เอนกกุล กริแสง (2529 : 43) กล่าวว่า วัยที่เหมาะสมแก่การปลูกฝังจริยธรรมคือ วัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะเด็กวัยนี้เป็นวัยที่จะพัฒนาลักษณะค่านิยมและจริยธรรมสำหรับตนเอง เด็กจะเปลี่ยนจากการใช้ความคิดเชิงรูปธรรมมาสู่การให้ความคิดเชิงนามธรรมมากขึ้น มีความคิดหาเหตุผลมากขึ้น ซึ่งโคลเบอร์ก (Kohlberg. 1969 : 391) ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์และพบความจริงว่า การพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นไม่ได้พัฒนาถึงจุดสมบูรณ์เพียงอายุ 10 ปี เท่านั้น แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมหลายขั้นตอนจากอายุ 11 ปี ถึง 25 ปี ซึ่งผลงานวิจัยของจารุวรรณ พานทอง (2536 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ ปีที่ 3 มีเหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน และงานวิจัยของ กัลยา ศรีปาน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา พบว่า คุณธรรม จริยธรรมของ

นักเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ ตามตัวแปรระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยนักเรียนในระดับชั้นที่สูงกว่ามีคุณธรรม จริยธรรมมากกว่านักเรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่า และตัวแปรเพศน่าจะมีผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตาากรุณา จากผลการวิจัยของชัยณรงค์ ศรีสุข (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ตามการรับรู้ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 285 คน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย พบว่านักเรียนหญิงมีค่าเฉลี่ยคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน มากกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุหลาบ ดิยะสัตย์กุลโกวิท (2530 : บทคัดย่อ) ศึกษาจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2530 และ นักเรียนหญิงมีจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชายในทุกลักษณะ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตาากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตาากรุณาอยู่ในระดับใด นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มีเพศต่างกันและมีระดับชั้นต่างกัน จะมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตาากรุณาต่างกันหรือไม่ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตาากรุณาอยู่ในระดับ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่เยาวชนของชาติ อีกทั้งยังช่วยให้ได้ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่นักเรียนซึ่งจะเป็นประชากรที่มีคุณภาพของชาติต่อไปในอนาคต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตาากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตาากรุณาของนักเรียนจำแนกตามเพศและระดับชั้น
3. เพื่อศึกษาผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับชั้นของนักเรียนที่มีผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตาากรุณา

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ทราบเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เพื่อเป็นประโยชน์ สำหรับนักเรียน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทางการศึกษา สามารถนำผลที่ได้ จากการใช้เครื่องมือหรือแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาไปปรับปรุงและ ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้อยู่ในระดับสูง และเป็นแนวทางในการพัฒนา หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 27 โรงเรียน แบ่งเป็น นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 8,482 คน เป็นเพศชาย 4,254 คน เพศหญิง 4,228 คน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 8,826 คน เป็นเพศชาย 4,539 คน เพศหญิง 4,287 คน และนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 7,446 คน เป็นเพศชาย 3,623 คน เพศหญิง 3,823 คน รวม จำนวน 24,754 คน เป็นเพศชาย 12,416 คน เพศหญิง 12,338 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม จำนวน 632 คน แบ่งเป็น นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 215 คน เป็นเพศชาย 109 คน เพศหญิง 106 คน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 227 คน เป็นเพศชาย 117 คน เพศหญิง 110 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 190 คน เป็นเพศชาย 95 คน เพศหญิง 95 คน โดยการสุ่มสองขั้นตอน (Two Stage Random Sampling)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1. เพศ จำแนกเป็น
 - 1.1 เพศชาย
 - 1.2 เพศหญิง
2. ช่วงชั้นที่ 3 จำแนกเป็น 3 ระดับ คือ
 - 2.1 มัธยมศึกษาปีที่ 1
 - 2.2 มัธยมศึกษาปีที่ 2
 - 2.3 มัธยมศึกษาปีที่ 3

ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่มีความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์เกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อนในโรงเรียนให้มีความสุข ช่วยเหลือเพื่อนในโรงเรียนให้พ้นทุกข์ตามความสามารถของตน ในการช่วยเหลือครูและเพื่อนนักเรียนด้วยความเต็มใจ ไม่หวังผลตอบแทนในรูปแบบใด ๆ เป็นการกระทำอันสืบเนื่องมาจากความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นสำคัญ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.1. ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ข่มเหง ไม่รังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ ต่อมนุษย์
- 1.2. มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ นุ่มนวล
- 1.3. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า
- 1.4. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน
- 1.5. แสดงความสนใจและพูดให้กำลังใจ

2. นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 หมายถึง นักเรียนกำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา หมายถึง ชุดข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้ตรวจสอบคุณลักษณะของผู้มีความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นชนิดสถานการณ์ 3 ตัวเลือก โดยหาคุณภาพของแบบวัด ดังนี้

3.1 ความเที่ยงตรงเชิงพินิจ หมายถึง คุณสมบัติของแบบวัดที่สามารถวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาได้ตรงตามนิยาม ซึ่งหาโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องกับลักษณะที่ต้องการ วัดโดยหาค่าความดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruency : IOC)

3.2 อำนาจจำแนก (Dicrimination) ของแบบวัด หมายถึง คุณลักษณะที่สามารถจำแนกหรือแยกผู้ตอบเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาสูงกับผู้ที่มิใช่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาต่ำซึ่งได้คะแนนรวมสูงและต่ำของแบบวัด ซึ่งอาศัยการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย โดยใช้ $t - test$

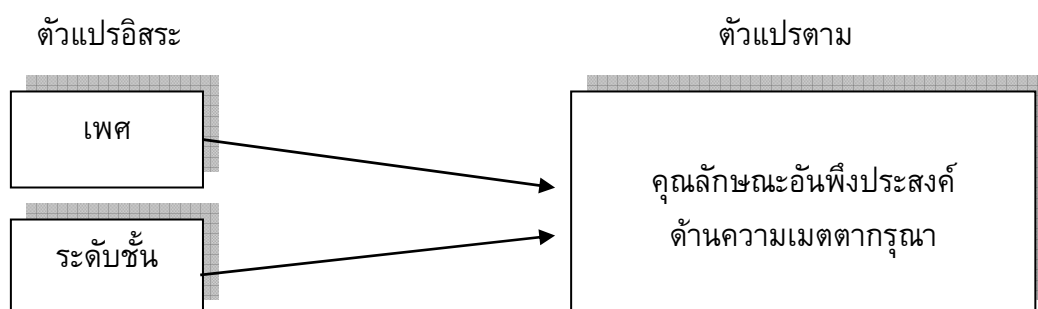
3.3 ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัด หมายถึง คุณลักษณะของแบบวัดที่สามารถวัดผลนักเรียนได้อย่างคงที่แน่นอน ซึ่งการวัดครั้งนี้ คำนวณจากค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha – coefficient)

4. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่มีคุณวุฒิอย่างน้อยปริญญาโทสาขาวัดผลการศึกษาหรือจิตวิทยา จำนวน 7 ท่าน และมีประสบการณ์ทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งจะเป็นผู้ประเมินแบบวัดเพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงพิณิจ (Face Validity)

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเมตตากรุณา คือ จริยธรรมที่มีความสำคัญทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข นักการศึกษาและนักวิจัยหลายท่านได้ให้ความสนใจในการศึกษาจริยธรรมด้านนี้ ซึ่งโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969 : 391) ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเพียเจท์ พบว่า การพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นไม่ได้พัฒนาถึงจุดสมบูรณ์เพียงอายุ 10 ปี เท่านั้น แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมหลายขั้นตอนจากอายุ 11 ปี ถึง 25 ปี กัลยา ศรีปาน (2542) ได้ศึกษาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาพบว่า คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ ตามตัวแปรระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยนักเรียนในระดับชั้นที่สูงกว่ามีคุณธรรม จริยธรรมมากกว่านักเรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่า และตัวแปรเพศน่าจะมีผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม ที่มีเพศต่างกัน และมีระดับชั้นต่างกัน โดยมีกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย

จากทฤษฎี / หลักการ และข้อค้นพบของงานวิจัยที่ผ่านมา ตลอดจนข้อสันนิษฐานตามขอบเขตประชากรคือนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม ผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. นักเรียนมีเพศต่างกันมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาแตกต่างกัน
2. นักเรียนมีระดับชั้นแตกต่างกันมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเมตตากรุณาแตกต่างกัน
3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับชั้นส่งผลร่วมกัน ทำให้เกิดผลปฏิสัมพันธ์ต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544).

1.1 หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความ เป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

1.2 จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่นับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

3. มีทักษะกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต

4. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพที่ดี

5. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค

6. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

7. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสังแวดล้อม

8. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

1.3 โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้นตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

2. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต ภูมิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้เชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ และการมีงานทำ

2.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

3. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของแต่ละกลุ่มเพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

4. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 – 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 – 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

5. สารและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสารและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ครบทั้ง 8 กลุ่มสาระ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา ซึ่งมีอยู่ในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของทุกกลุ่มสาระวิชา แต่กลุ่มสาระวิชาที่ต้องเกี่ยวข้องโดยตรงคือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมและศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงามและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ความสำคัญและความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

จรรยา มิลินทร์ และคณะ (กองแผนงาน. 2541) ได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมศัพท์การศึกษาว่า “คุณลักษณะ” คือ ลักษณะของบุคคลที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษและสิ่งแวดล้อมร่วมกันแบ่งเป็น 2 ประการ คือ ลักษณะทางกาย ได้แก่ รูปร่าง สีผิว และอื่น ๆ กับลักษณะทางสมอง ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา ฉลาด โง่ ความถนัด เป็นต้น

เดโช สนวนานนท์ (กองแผนงาน. 2541) ได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมจิตวิทยาว่า “คุณลักษณะ” คือ ลักษณะใดลักษณะหนึ่งของบุคคล ที่เป็นลักษณะประจำตัวของบุคคลนั้น ซึ่งสามารถแยกความแตกต่างของบุคคลผู้นั้นกับบุคคลอื่นได้ เนื่องจากคุณลักษณะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของบุคลิกลักษณะ จึงศึกษาคุณลักษณะต่าง ๆ จากทฤษฎีบุคลิกลักษณะ ทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะนิสัยและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่ต้องการศึกษาค้นคว้า

วิรุณ วิทยาประเสริฐ (2545) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะไว้ว่า คุณลักษณะหมายถึง ลักษณะต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล ซึ่งได้แก่ คุณลักษณะทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ (อารมณ์) ด้านความรู้ (สติปัญญา) และด้านทักษะและการประกอบอาชีพ (สังคม) รวมทั้งพฤติกรรมการแสดงออกต่าง ๆ ทางด้านการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า คุณลักษณะ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลซึ่งเป็นลักษณะประจำตัวของบุคคล สามารถแยกความแตกต่างกับลักษณะของบุคคลอื่นได้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทย

พระราชบัญญัติ หน่วยงาน แผน และบุคคลต่าง ๆ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะหรือเจตนาจะพัฒนาคนให้มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2529) ได้เชิญชวนให้พี่น้องชาวไทยร่วมใจปฏิบัติตามค่านิยม 5 ประการ คือ

1. พึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. ประหยัดและออม
3. มีระเบียบและเคารพกฎหมาย
4. ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

กองวิจัยทางการศึกษา (2540 : 3) กำหนดทักษะและลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ มี 3 ด้านคือ

1. ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต ได้แก่ มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และทักษะการสื่อสาร

2. ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน ได้แก่ มีทักษะการจัดการ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ขยัน อดทน อดออมและประหยัด

3. ลักษณะที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกันในสังคม ได้แก่ ควบคุมตนเองได้ มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

กรมวิชาการ (2541 : 9) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของพลโลกในอนาคต สรุปได้ดังนี้

1. สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันได้
2. สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ
3. สามารถเข้าใจ และยอมรับในความแตกต่างด้านวัฒนธรรม
4. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนในสังคม
5. สามารถมองเห็นปัญหาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ระดับโลกและเต็มใจที่จะแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยสันติวิธี

6. เต็มใจที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตและนิสัยในการบริโภคของตนเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม และสร้างคุณภาพชีวิต

ไสว มาลาทอง. (2542 : 1) กล่าวถึง คุณลักษณะของคนไทยตามความต้องการของประเทศ มีดังต่อไปนี้

1. มีระเบียบวินัย
2. มีความซื่อสัตย์
3. ขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาอาชีพ
4. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจัย และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

7. มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

8. รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติ

9. มีความภาคภูมิใจ และรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ

10. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญ และสามัคคีกัน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

ลักษณะผู้เรียนอันพึงประสงค์ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้เป็นไปตามหมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้วิเคราะห์สาระบัญญัติในพระราชบัญญัติแล้วสรุปคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์ ไว้ 3 ประการ คือ ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข

คนดี คือคนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

คนเก่ง คือคนที่มี สมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ศิลปะ ดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นต้น เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก เทคโนโลยี มีความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ และนำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคม และประเทศชาติ

คนมีความสุข คือคนที่มีสุขภาพดีทั้งกายและจิต เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสระปลอดพ้นจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ

ในขณะเดียวกันในการดำเนินการตามหมวด 6 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติในหลักการตามมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา ด้าน คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ดังนี้คือ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544).

1. มีวินัย ความรับผิดชอบ
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
4. ประหยัด ใช้สิ่งของและทรัพย์สินอย่างประหยัดและคุ้มค่าทั้งของตนเองและส่วนรวม
5. มีความกตัญญู

กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 48) ได้เสนอหลักการและวิธีการในการจัดจริยศึกษาในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีดังนี้

1. มีระเบียบวินัย
2. มีความซื่อสัตย์
3. ขยัน ประหยัด ยึดมั่นในสัมมาชีพ
4. สำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติ
5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจัย และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัก เทิดทูนชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์

7. มีพลานามัยสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจ
8. รู้จักฟังตนเอง และมีอุดมคติ
9. มีความภาคภูมิใจ และรู้จักทำนุ บำรุงศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรของชาติ

10. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญ สามัคคี
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
ได้กำหนดลักษณะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษาในวิชาจริยศึกษาไว้ 6 ประการ
ได้แก่

1. มีนิสัยใฝ่รู้หาความรู้ ทักษะ รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิธีการ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 2. มีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีระเบียบวินัยในการทำงานทั้งส่วนตนและหมู่คณะ มีมานะ อดทน ประหยัด และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
 3. มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง เคารพต่อกฎหมาย และกติกาของสังคม รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว เสริมสร้างความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม
 4. รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี และเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผล
 5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
 6. มีความเข้าใจอันดีในมนุษยชาติ และการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข
- กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร. (สุเทพ ยงยุทธ์. 2544. ; อ้างอิงจาก กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร. 2527 : 36) กล่าวถึง คุณธรรม จริยธรรม ที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียน เพื่อที่จะได้เป็นเยาวชนที่ดีของชาติ พัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ครูควรปลูกฝังให้นักเรียน ได้แก่

1. ความรับผิดชอบ
2. ความซื่อสัตย์
3. ความกตัญญูกตเวที
4. ความมีเหตุผล
5. ความมีระเบียบวินัย
6. ความเสียสละ
7. ความสามัคคี
8. ความประหยัด
9. ความยุติธรรม
10. ความอดุสาหะ
11. ความเมตตากรุณา

กรมสามัญศึกษา (2539) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการจัดการมัธยมศึกษา ไว้ว่า มุ่งพัฒนาให้ผู้จบการศึกษาจากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. มีสุขภาพร่างกายที่เติบโตสมวัย สมบูรณ์แข็งแรง รักการออกกำลังกาย รักความสะอาดและร่าเริง แจ่มใส
2. มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์

ใฝ่รู้ และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รู้และเข้าใจภาษาศิลปวัฒนธรรม ของประเทศในภูมิภาคเดียวกันและในประชาคมโลก

3. มีเจตคติ จรรยาบรรณ และมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านอาชีพ และการบริหารจัดการ

4. มีวินัย รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ เมตตา เสียสละ อดทน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีลักษณะประชาธิปไตย และร่วมมือกับผู้อื่นได้

5. รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทยและท้องถิ่น รวมทั้งรู้จักใช้ อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กรมวิชาการ (2542 : 4) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญาและสังคม โดยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่มุ่งปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม สามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย
2. มีสุขภาพและบุคลิกภาพดี มีสุนทรียภาพ
3. มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา มีความเป็นผู้นำ และมีวิสัยทัศน์
4. มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีความพร้อมที่จะร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม และสามารถแข่งขันอย่างสันติในสังคมโลก

6. มีความรู้และทักษะที่จำเป็น และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 6) ได้กำหนดดัชนีวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ในสถานศึกษา ดังนี้

1. มีวินัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
4. ประหยัด ใช้สิ่งของและทรัพย์สินอย่างประหยัดและคุ้มค่าทั้งของตนเองและส่วนรวม
5. มีความกตัญญู

ธิดา เลิศพรประสพโชค (2547 : 4 – 5) กล่าวถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนสรุปได้ดังนี้

1. ด้านความมีวินัย
2. ความเมตตา กรุณาเอื้อเฟื้อเกื้อกูล
3. ความกตัญญู
4. รู้หน้าที่ที่มีความรับผิดชอบ
5. ความซื่อสัตย์
6. ความขยันและพากเพียร

7. ความประหยัด
8. จิตใจเป็นประชาธิปไตย
9. รักษาสิ่งแวดล้อม
10. ความมีเหตุผล

จากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยที่อ้างถึงข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีหัวข้อที่แตกต่างกันหลากหลายแต่ทุกหัวข้อจะเน้นให้คนไทยเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ มีศักยภาพในการดำเนินงานตามที่สังคมนั้นต้องการ แต่มีข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ ความเมตตา กรุณา จะเป็นหัวข้อที่ถูกกำหนดในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของทุก ๆ สังคม และการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้เน้นย้ำให้สถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นจัดการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

3.1.1 ความหมายของจริยธรรม

เพียเจท์ (Piaget. 1960 : 1) นักจิตวิทยาชาวสวิสที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ ได้ให้ความหมายของจริยธรรม ว่าเป็นองค์ประกอบของกฎเกณฑ์ที่บุคคลยอมรับว่าถูก ว่าดี ว่าควร เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1976 : 34) นักจิตวิทยาผู้พัฒนาแนวคิดต่อจากเพียเจท์ และผลงานเป็นที่ยอมรับมากมายได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมคือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคมซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีจริยธรรมของตนเอง โดยอาศัยกฎเกณฑ์จากสังคม เป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด นอกจากนั้นโคลเบอร์กยังอธิบายว่าจริยธรรมไม่ได้หมายถึงแต่เพียงการกระทำสิ่งที่สังคมเห็นว่าดีหรือถูกต้องเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งที่ทุกคนควรเลือกกระทำในการตัดสินความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

เรสท์ (Rest. 1977. : 73) ได้กล่าวว่าจริยธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมในสังคม จะเกิดขึ้นในลักษณะที่บุคคลในสังคมมีปฏิสัมพันธ์กัน ไม่เกี่ยวข้องกับความดีส่วนตัวของบุคคลแต่ละคน ซึ่งส่งผลไปกระทบต่อผู้อื่น

แบนดูรา (Bandura. 1977 : 24) ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรมเป็นกฎสำหรับการประเมินพฤติกรรม และถือว่าการตัดสินทางจริยธรรม เป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำกฎเกณฑ์ต่าง ๆ กฎเกณฑ์เหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ทั้งจากการสังเกตจากการบอกเล่าจากประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วนำมาคิดไตร่ตรอง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 2) นักพฤติกรรมศาสตร์ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่าหมายถึงลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใด

ประเภทหนึ่งในสองประเภทคือ ประเภทแรก เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มืออยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนประเภทหลังคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มืออยู่ในสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามจำกัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และไม่สมควร ดังนั้นผู้ที่มี จริยธรรมสูงคือผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมากและประเภทหลังน้อย

พระยาอนุมานราชชน (2516 : 409) มีความเห็นว่าจริยธรรมมีความหมายใกล้เคียงกับ จริยศาสตร์ (Ethics) ในเรื่องของปรัชญาเป็นเรื่องค้นคว้าหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของพฤติกรรมในสังคม ซึ่งถือว่าถูกต้องหรือดี หรือสิ่งที่ถือว่าผิดหรือชั่ว ไม่ควรประพฤติ แล้ววางหลักการกำหนดเป็นมาตรฐานไว้

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2521 : 3) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ควรประพฤติในการปลูกฝังจริยธรรม ควรจะคำนึงว่าสิ่งที่ควรประพฤตินั้น ควรประพฤติในกรณีในโอกาสหรือเวลาใด เพื่อให้หลักจริยธรรมที่จะปลูกฝังนั้นสอดคล้องในการพัฒนาเป็นไปได้อย่างดียิ่งขึ้น

พนัส หันนาคินท์ (2523 : 48) ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นและสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้นในสังคม และสมาชิกในสังคม การที่จะปฏิบัติตามจริยธรรมจึงต้องประกอบกันทั้งความรู้สึทางใจ การปฏิบัติทางกาย

กิริติ บุญเจือ (2523 : 5) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึงกระบวนการกฎเกณฑ์ความประพฤติหรือหลักความประพฤติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคม

กรมการฝึกหัดครู หน่วยศึกษานิเทศก์ (2525) ได้ให้ความหมายจริยธรรม คือ ความประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ที่สังคมยอมรับ เพื่อให้บรรลุถึงสภาพชีวิตที่มีคุณค่าอันพึงประสงค์ของตนและสังคม นอกจากนี้

ระวี ภาวิไล (2531 : 21) อธิบายว่าจริยธรรม หมายถึง เครื่องกล่อมเกล้าให้มนุษย์เคลื่อนไหว ประพฤติปฏิบัติ ทางกาย วาจา และใจ อย่างมีกติกามโนห์จะมีจริยธรรมได้ต้องศึกษาทางทฤษฎี และการฝึกฝนอบรมทั้งโดยตรงและโดยคนอื่น แนวทางแสดงออกซึ่งจริยธรรมควรจะต้องเป็นไปในทางให้มนุษย์ช่วยตนเอง ก้าวไปสู่คุณงามความดี และช่วยคนอื่นได้ด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2530 : 217) ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรมคือคำที่เป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

สาโรช บัวศรี (2522 : 18) กล่าวว่า จริยธรรมคือแนวทางในการประพฤติเพื่อยุติกันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

ก่อ สวัสดิพานิช (2522 : 18) กล่าวว่า จริยธรรมคือ ประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม

พระวรศักดิ์ วรธัมโม (2522 : 133) สรุปความหมายของจริยธรรมว่า คือ ระเบียบปฏิบัติที่มนุษย์ควรมี และต้องปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาดับไม่เหลือแห่งความทุกข์ ในทุกชั้นตอน

แห่งวิวัฒนาการของเขา หรืออาจสรุปสั้น ๆ ว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรปฏิบัติ

จากเอกสารที่ศึกษา สรุปได้ว่า จริยธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นและสังคม ทั้งกาย และใจ เพื่อก่อให้เกิดสภาพแห่งชีวิตอันมีค่าที่พึงประสงค์ต่อตนเองและสังคม และเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมมีความสุข

1.2 องค์ประกอบของจริยธรรม

เดอไคม์ (สมบุรณ์ ศาลยาชีวิติน. 2522 : 7 ; อ้างอิงจาก Durkheim) ได้จำแนกองค์ประกอบของจริยธรรมออกเป็น 3 เรื่องคือ

1. ความมีระเบียบ ผู้มีจริยธรรมต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ซึ่งผู้ใหญ่และสังคมวางไว้อย่างเคร่งครัด
2. หน้าที่ความผูกพันต่อสังคม ผู้มีจริยธรรมต้องได้รับการปลูกฝังค่านิยมบางประการที่เหมาะสมสำหรับการเมืองและการปกครองของประเทศนั้น ๆ
3. ความรู้จักสำนึกผิดชอบชั่วดีด้วยตนเอง ส่วนนี้จะเป็นนิสัยเคยชินที่ไม่ต้องมีใครบอกหรือบังคับ ผู้มีจริยธรรมจะรู้เอง

กรมวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ กองวิชาการ. 2539. : 28 ; อ้างอิงจากกรมวิชาการ 2523) ได้สรุปจริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ด้านความรู้ (Moral Reasoning) ได้แก่ ความเข้าใจในเหตุผล ความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินใจแยกความถูกผิดได้ด้วยความคิด
2. ด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) ได้แก่ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับจริยธรรมนั้นมาเป็นแนวปฏิบัติ
3. ด้านพฤติกรรมการแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรมที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำถูก หรือผิด ในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ กัน

พระราชวรมนู (กระทรวงศึกษาธิการ กองวิชาการ. 2539 : 29 ; อ้างอิงจากพระราชวรมนู. ม.ป.ป.) ได้แบ่งองค์ประกอบของจริยธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

1. จริยธรรมภายใน เป็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นรากฐานทำให้เกิดจริยธรรมภายนอก
 2. จริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมที่บุคคลแสดงออกมา เป็นการกระทำภายนอกที่เราสังเกตเห็นได้ เช่น การเอาใจใส่ในการทำงาน ความมีระเบียบวินัย แต่จริยธรรมที่แท้จริงนั้นจะต้องมีความเป็นอิสระไม่ตกอยู่ในเงื้อมมือภายนอก เช่น ทำงานเพื่อผลของงาน ไม่ใช่เพื่อเงิน
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2527 : 12) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบพื้นฐานของจริยธรรมไว้ดังนี้

1. ความเฉลียวฉลาด มีการรับรู้อย่างถูกต้อง นำไปสู่การเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่น มีการเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และเรียนรู้สังคมได้อย่างถูกต้อง
2. สุขภาพจิตดี ไม่วิตกกังวลมากนัก รู้จักปรับตัว แก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. มีประสบการณ์ทางสังคมกว้างขวาง รู้จักและเข้าใจสภาพความเป็นอยู่และปัญหาความต้องการของบุคคลอื่นเพื่อช่วยให้เกิดความสามารถ เอาใจเขามาใส่ใจเราได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่จะต้องพัฒนาไปพร้อมกันทุกด้าน คือ

1. ความเชื่อมั่นในผลแห่งการกระทำของตน ว่าตนทำนายผลได้และความคุ้มค่าให้เกิดผลดีหรือผลเสีย

2. ความมุ่งมั่นมากกว่าปัจจุบัน คือ ความสามารถที่จะคาดการณ์ไกล รู้จักอดเปรี้ยวไว้กินหวาน รู้จักอดได้รอได้

3. ความสามารถบังคับตนอย่างมีเหตุผล คือ รู้จักควบคุมบังคับตนเอง จัดระเบียบตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งการควบคุมบังคับภายนอก

1.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ในการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น นักทฤษฎีจริยธรรมส่วนใหญ่เชื่อว่าจริยธรรมมีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยผู้ใหญ่ นอกจากนี้นักทฤษฎีจริยธรรมยังเชื่อว่าแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมนั้นอยู่ที่การเรียนรู้ทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดการพัฒนาทางจริยธรรมนี้ก็มีความแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1.3.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) (Freud. 1944 : 358)

นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าจริยธรรมเป็นส่วนเดียวกับมโนธรรม (Superego or conscience) จริยธรรมเกิดจากกระบวนการภายในของวัฒนธรรม หรือบรรทัดฐานของพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู ได้แก่ การถือตนตามอย่าง (Identification) ทำให้เด็กได้รับเอาบุคลิกภาพ ค่านิยม มาตรฐานจริยธรรมในสังคม เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังจริยธรรมแล้วจะเกิดความขัดแย้งขึ้นเมื่อความต้องการส่วนตัวไม่สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมต้องการ ถ้าบุคคลนั้นทำชั่วเขาจะเกิดความละอายใจตนเอง มีความไม่สบายใจ ซึ่งเป็นการลงโทษตนเอง โอกาสต่อไปเขาจะต้องไม่ทำชั่ว โดยไม่ต้องมีการควบคุมจากบุคคลภายนอกนั่นคือ เขามีความรู้สึกละอายใจ หรือมีมโนธรรมภายในนั่นเอง

1.3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมเป็นตัวการในการกำหนดเงื่อนไขทางสังคม (Social Contingency) ให้แก่เด็กตั้งแต่เกิด โดยนำเอาหลักการเสริมแรงหรือหลักการเชื่อมโยงมาอธิบายวิธีการ โดยมีความเชื่อเบื้องต้น ดังนี้ (Skinner. 1971 : 101 - 128)

1.3.2.1 พัฒนาการทางจริยธรรม เกิดจากการเจริญเติบโตของการคล้อยตามกฎเกณฑ์จริยธรรมของสังคม ทั้งทางความประพฤติและอารมณ์มากกว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสมอง (Cognitive Structure Change)

1.3.2.2 แรงจูงใจพื้นฐานที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางจริยธรรมทุกจุด มีรากฐานจากความต้องการทางชีวภาพ หรือความต้องการรางวัลจากสังคม และหลีกเลี่ยงการลงโทษ

1.3.2.3 พัฒนาการทางจริยธรรมความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม

1.3.2.4 พื้นฐานทางจริยธรรม (Basic Moral Norm) เกิดขึ้นภายในจิตใจ

โดยมีสาเหตุจากกฎเกณฑ์วัฒนธรรมภายนอก

1.3.2.5 สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมมากเท่าใด ขึ้นอยู่กับปริมาณของรางวัล การลงโทษ การห้ามและการเห็นแบบอย่างของพ่อแม่และบุคคลอื่น

1.3.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura)

แบนดูรา (ชัยพร วิชชาวุธ. 2526 : 23 – 26 ; อ้างอิงจาก Bandura. 1971 , 1977) จัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งนักทฤษฎีกลุ่มนี้อธิบายการเกิดจริยธรรมว่าเป็นผลของสังคมประกิต เป็นผลของการซึมซาบและเป็นผลของการถอดแบบ แนวคิดของแบนดูรา พอสรุปได้ดังนี้

1. สิ่งที่เราเรียนรู้ สิ่งที่มีมนุษย์เรียนรู้ คือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ มนุษย์เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ และเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ความรู้ที่มนุษย์เรียนรู้เหล่านี้ กลายเป็นความเชื่อที่มีผลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ สิ่งที่เราเรียนรู้ในทัศนะของแบนดูรา จึงเป็นความรู้และความเข้าใจว่าอะไรสัมพันธ์กับอะไร และเป็นผลของการสังเกตของผู้เรียนรู้

2. วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์ ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรง (Direct Experience) ของตนเอง มนุษย์สามารถสังเกตวิธีประกอบพฤติกรรมของผู้อื่น และผลกรรมที่เกิดกับผู้อื่น จึงเป็นวิธีหนึ่งที่มีมนุษย์เรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยการสังเกต (Observational learning) มีความสำคัญมากในการกำหนดวิธีประกอบพฤติกรรมและกำหนดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ นอกจากนี้มนุษย์สามารถสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ซึ่งเปิดโอกาสให้มนุษย์ถ่ายทอดความรู้ให้แก่กันได้ เป็นต้น

3. ความเชื่อ ผลการเรียนรู้อยู่ในรูปของความเชื่อว่า อะไรสัมพันธ์กับอะไร อย่างไร ความเชื่อนี้ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความจริง โดยเฉพาะคำบอกเล่าที่โน้มน้าวใจ และมีความน่าเชื่อถือสูง หรือคำสอนทางศาสนา ความเชื่อของมนุษย์มีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

4. การควบคุมพฤติกรรมด้วยการคิด (Cognitive Control) มนุษย์มีความคิด และมนุษย์สามารถใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเรียนรู้ ดังนั้นมนุษย์จึงสามารถที่จะนำสัญลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้มาคิดไตร่ตรอง และประเมินถึงผลกรรมต่าง ๆ การคิดในเชิงประเมินนี้นำไปสู่การตัดสินใจที่จะทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง นำไปสู่การบังคับตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนตั้งใจไว้

5. จริยธรรม หมายถึง กฎ (Rule) สำหรับการประเมินพฤติกรรมทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ถือว่าการตัดสินใจทางจริยธรรม เป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ กฎเกณฑ์การตัดสินใจนี้เกิดจากการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม มีแตกต่างกันมากมาย ดังนั้นในการตัดสินใจความถูกต้องของพฤติกรรมต่าง ๆ จึงใช้กฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันตามวัยเช่น ในวัยเด็ก เกณฑ์การตัดสินใจจะเป็นเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย เมื่อโตขึ้น เกณฑ์การตัดสินใจจะซับซ้อนขึ้น

6. การบังคับตนเอง (Self Regulation) ในการบังคับตนเอง บุคคลจำเป็นต้องมีมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติ จำเป็นต้องมีการประเมินพฤติกรรมปฏิบัติของตนตามมาตรฐานที่ตนตั้งไว้ และจำเป็นต้องมีความรู้สึกที่เป็นปฏิกิริยาต่อตนเองตามผลของการประเมิน

1.3.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญา (Cognitive development Theory) ทฤษฎี นี้มีความเชื่อเบื้องต้น ดังนี้ (Kohlberg. 1976 : 48)

1. พัฒนาการทางจริยธรรม มีโครงสร้างพื้นฐานทางพุทธิปัญญา (Cognitive) และมีองค์ประกอบทางจรรยาวิพากษ์
2. แรงจูงใจเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม คือ แรงจูงใจเกี่ยวกับการยอมรับ (Acceptance) การมีความสามารถ (Competence) การเคารพตนเองหรือทำใจตนเองอย่างถ่องแท้ (Self - esteem or Self actualization) มากกว่าจะเป็นความต้องการทางกาย หรือการลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความกลัว
3. ลักษณะสำคัญของการพัฒนาการทางจริยธรรม คือ พัฒนาการจะเป็นสากล มีขั้นตอนเหมือนกันทุกวัฒนธรรม
4. กฎเกณฑ์ปกติเบื้องต้นของจริยธรรม เกิดจากประสบการณ์ที่ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าเกิดจากการสร้างกฎเกณฑ์ภายในตนเอง จึงไม่นิยมพัฒนาการจากภายใน แต่คิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตน (Self) กับคนอื่น
5. สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางจริยธรรม พิจารณาจากคุณภาพและขอบเขตทั่ว ๆ ไปของสิ่งเร้าทางพุทธิปัญญา และทางสังคม ตลอดจนช่วงการพัฒนาการของเด็กมากกว่าเกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่างจากพ่อแม่ หรือประสบการณ์ที่ได้จากวินัย การลงโทษหรือรางวัล

1.3.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

เพียเจต์ (พิมพ์ระภา พันธุ์พิพัฒน์. 2546 ; อ้างอิงจาก Piaget. 1932) เป็นผู้เริ่มทางความคิดว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ คือพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั่นเอง จากพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ทั้ง 4 ขั้น คือ

1. ขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Operation)
2. ขั้นเริ่มคิดด้วยญาณ (Pre-operational Thinking)
3. ขั้นคิดด้วยญาณ (Concrete Operational Thinking)
4. ขั้นติดตามแบบแผนงานของตรรกวิทยา (Formal Prepositional Thinking or Formal operational Thinking)

จากพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 4 ขั้นนี้ เพียเจต์ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ออกเป็น 3 ขั้น คือ

1. ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เป็นขั้นที่เด็กไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางร่างกาย เด็กพวกนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้น Sensorimotor Operation นั้นเอง

2. ขั้นยึดคำสั่ง อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 2-8 ปี ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตามซึ่งเด็กวัยนี้จะพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้น Pre-operational Thinking และ Early Concrete Operational Thinking

3. ขั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการในขั้นนี้จะมีตั้งแต่เด็กอายุ 8 ปีขึ้นไป ซึ่งเด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้น Late Concrete Operational Thinking และขั้น Formal operational Thinking ในขั้นนี้เด็กจะสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล ประกอบการตัดสินใจและตั้งกฎเกณฑ์ที่เป็นตัวของตัวเองได้

1.3.6 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก. (Kohlberg. 1969 : 391) ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทางทฤษฎีของเพียเจท์. (Piaget) และ พบความจริงว่า การพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นไม่ได้พัฒนาถึงขั้นจุดสมบูรณ์เพียงอายุ 10 ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอนจากอายุ 11 ปี ถึง 25 ปี โคลเบอร์กยังเชื่อว่าการวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นจะต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวกัน

(Kohlberg) แบ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้น ซึ่งการแบ่งนี้ โคลเบอร์ก ได้จากการวิเคราะห์ลักษณะของคำตอบของเยาวชนอเมริกัน ดังนี้

ขั้นที่ 1 หลักการหลบการถูกลงโทษ (Obedience and Punishment)

ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Naively egoistic Orientation)

ขั้นที่ 3 หลักการทำสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าดี (Good boy Orientation)

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ (Authority and Social Order Maintaining Orientation)

ขั้นที่ 5 หลักการเคารพตนเองหรือการกระทำตามสัญญา (Contractual Legalistic Orientation)

ขั้นที่ 6 ใช้หลักอุดมคติสากล (Conscience or Principle Orientation)

จากหลักการพัฒนาทางจริยธรรม 6 ขั้นนี้ โคลเบอร์ก ได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับที่ 1 คือ ก่อนกฎเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น ในขั้นแรกสุด คือการมุ่งที่หลบหลีกมิให้ตนเองโดนการลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ และยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจทางกายเหนือตน ขั้นที่สอง คือ การกระทำในสิ่งที่จะทำความพอใจมาให้ตนเท่านั้น เริ่มรู้จักแลกเปลี่ยนกันแบบเด็ก ๆ คือ เขาทำมาฉันต้องทำไป เขาให้ฉัน ฉันให้เขา เป็นต้น

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ หมายถึง การกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตน หรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับที่ 2 นี้ยังต้องการควบคุมจากภายนอก แต่ก็มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และความสามารถที่จะแสดงบทบาททางสังคมได้ในขั้นที่ 3 บุคคลยังไม่เป็นตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน ส่วนขั้นที่ 4 บุคคลมีความรู้สึกถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม จึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง

ระดับที่ 3 คือระดับเหนือกฎเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาคิดหรือตรองซึ่งใจโดยตนเอง แล้วตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน ขั้นที่ 5 คือเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อลัทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุม บังคับใจตัวเองได้ ส่วนขั้นที่ 6 ซึ่งเป็นขั้นสูงสุด แสดงถึงการมีความรู้สึกละแวกเหนือจากกฎเกณฑ์ของตน และมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในอันปลายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ยังมีหลักประจำใจ ซึ่งตรงกับหลักในพุทธศาสนา ที่เรียกว่า หิริโอตตัปปะด้วย

ตาราง 1 แสดงการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับจริยธรรม
ขั้นที่ 1 หลักการหลบการถูกลงโทษ (2 - 7 ปี) ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7 - 10 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (2 - 10 ปี)
ขั้นที่ 3 หลักการทำตามหน้าที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10 - 13 ปี) ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่สังคม (13 - 16 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10 - 16 ปี)
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป)

(ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2523 : 52 - 54)

นอกจากนี้ โคลเบอร์ก และเพียเจต์แล้ว บรอนเฟนเบรนเนอร์. (มิลินทร์ สำเภาเงิน. 2524 : 24 ; อ้างอิงจาก Bronfenbrenner) ได้วิเคราะห์แบบของการตัดสินใจจริยธรรม และแบ่งการพัฒนาการทางจริยธรรมไว้เป็น 5 ลักษณะดังนี้

1. ลักษณะการปรับเข้าหาตน (Self - Oriented) เป็นขั้นที่บุคคลถูกจูงใจให้กระทำเพื่อความพอใจของตน โดยไม่คำนึงถึงบุคคลอื่น ซึ่งเป็นลักษณะของเด็กในวัยต้น ๆ
2. ลักษณะการยอมรับอำนาจบังคับ (Authority - Oriented) เป็นลักษณะที่บุคคลยอมรับคำนิยมและข้อบังคับของบิดามารดา เรียกได้ว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมถูกควบคุมจากบุคคลอื่น
3. ลักษณะการยอมรับกลุ่มเพื่อน (Peer - Oriented) เป็นลักษณะที่บุคคลปฏิบัติตามแนวทางของเพื่อน และเป็นอิสระจากการบังคับบัญชาของผู้ใหญ่
4. ลักษณะการทำตามจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Collective - Oriented) เป็นลักษณะที่บุคคลจะมีข้อผูกมัดในการปฏิบัติตามเป้าหมายของกลุ่ม
5. ลักษณะการทำตามเหตุผล (Objective - Oriented) เป็นลักษณะที่ดีที่สุดเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล

บลูมและแคชโฮลว (พิมประภา พันธุ์พิพัฒน์. 2546 ; อ้างอิงจาก Bloom and Krathwohl. 2539 : 30) ได้แบ่งลำดับขั้นการพัฒนาจริยธรรมไว้ 5 ขั้น ดังนี้

1. การรับรู้ (Receiving or attending) เป็นความไวในการรับรู้ของบุคคล เพื่อเก็บเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งแบ่งได้ 3 ระยะ ดังนี้
 - 1.1 การรู้จัก เป็นการนึกคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์
 - 1.2 การอยากรับรู้ เป็นความเต็มใจที่จะยอมรับในสิ่งนั้น ๆ
 - 1.3 การเลือกรับรู้ เป็นการควบคุมเพื่อแยกความรู้ในสิ่งที่ได้รับรู้
2. การตอบสนอง (Responding) เป็นการแสดงความเต็มใจที่จะนำตัวเองเข้าไปผูกพันกับเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้
 - 2.1 ตอบตามลำพัง ทำเพราะเชื่อฟัง แต่มีความรู้สึกต่อต้านเล็กน้อย
 - 2.2 เต็มใจตอบ ทำด้วยความเต็มใจของตัวเอง มิได้เกรงกลัวใด ๆ
 - 2.3 ยินดีตอบ ทำด้วยความรู้สึกพึงพอใจ สนุกสนาน
3. การเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อในสิ่งนั้น เพราะมองเห็นคุณค่าแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้
 - 3.1 ยอมรับสินค้า เป็นการเห็นด้วย และยอมรับในความเชื่อของบุคคล
 - 3.2 นิยมคุณค่า เป็นการแสดงถึงความนิยมในคุณค่าด้วยการยกย่อง ชมเชย ในสิ่งที่เขายอมรับ
 - 3.3 ปกป้อง เป็นการแสดงออกถึงการยึดถือในสิ่งนั้น ๆ และยังปกป้องปฏิเสธที่จะกระทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับสิ่งที่ยอมรับนั้น ๆ
4. การจัดระบบ (Organization) เป็นการนำคุณค่าที่ยอมรับมาจัดระบบว่า คุณค่านั้น ๆ มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด แบ่งออกเป็น 2 ระบบ
 - 4.1 การสร้างความคิดรวบยอดของคุณค่า เป็นการสร้างค่านิยมในสิ่งที่ตัวเองเห็นคุณค่า

4.2 การจัดระบบค่านิยม เป็นการนำเอาคุณค่าในหลาย ๆ สิ่งมาจัดระบบ ซึ่งจะนำไปสู่อุดมการณ์ของบุคคลต่าง ๆ

5. การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by a value complex) เป็นการนำเอาระบบคุณค่าที่ยึดถือมาปฏิบัติในลักษณะที่เป็นนิสัยประจำตัว แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

5.1 ขยายระบบค่านิยม เป็นการนำเอาระบบคุณค่ามาจัดระบบการแสดงออก ในลักษณะที่มีแนวโน้ม จะประพฤติปฏิบัติเช่นเดียวกันในสถานการณ์อย่างเดียวกัน

5.2 สร้างลักษณะนิสัย เป็นจุดสูงสุดของกระบวนการการพัฒนาจริยธรรม เป็นขั้นที่นำทุกสิ่งทุกอย่างมาจัดกระทำเป็นลักษณะของตัวเองอย่างสมบูรณ์แบบ

จากความหมาย และลำดับขั้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงลักษณะของคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงออกทั้งด้านความรู้ ความคิด การปฏิบัติ และความรู้สึกนึกคิดภายในตัวบุคคล และมีการพัฒนาเป็นลำดับขั้นตามวัยที่แตกต่างกันการวัดและการประเมินผล จึงต้องวัดตามองค์ประกอบของจริยธรรม 4 ประการ คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจริยธรรมของสังคมนั้น ๆ เป็นความรู้ที่ได้รับการอบรมสั่งสอน หรือเรียนรู้กันมา ว่าการกระทำชนิดใดควรกระทำ ทำแล้วได้รับการยกย่องสรรเสริญ ไม่เป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ยังรวมถึง ความรู้ ความประพฤติว่าสิ่งใดไม่ควรทำ ไม่ควรประพฤติ เช่น ความซื่อสัตย์เป็นสิ่งดี การลักขโมย เป็นสิ่งที่ไม่ดี การวัดความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมนี้สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบ

2. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลให้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์นั้น เหตุผลดังกล่าวช่วยให้ทราบเหตุผลจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล ซึ่งการกระทำบางอย่าง อาจขัดกับความรู้สึกของบุคคลส่วนใหญ่ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเหตุผลและสถานการณ์เป็นลำดับ

3. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ว่าชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเพียงใด ซึ่งส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น ๆ เช่น บางคนอาจมีทัศนคติที่ดีต่อการบริโภคโลหิต แต่บางคนอาจไม่เห็นด้วยกับการบริโภคโลหิตก็ได้ การวัดทัศนคติเกี่ยวกับ จริยธรรม สามารถวัดได้ด้วยมาตรวัดทัศนคติแบบต่าง ๆ เช่น วิธีการของเทอร์สโตน ลิเคอร์ท เป็นต้น

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือดเว้นแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ เช่น การให้ทาน การเสียสละเงินทองเพื่อส่วนรวม และการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ฯลฯ พฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น การโกงสิ่งของเงินทอง การขโมยและการกล่าวเท็จ ฯลฯ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะการกระทำในทางดี และทางเลวของบุคคลส่งผลโดยตรงต่อความผาสุก และความทุกข์ของสังคม

ขั้นตอนการประเมินพฤติกรรมจริยธรรม

การประเมินพฤติกรรมจริยธรรมแต่ละคุณลักษณะ มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ กองวิชาการ. 2539)

1. วิเคราะห์พฤติกรรม คุณลักษณะจริยธรรมแต่ละคุณลักษณะจัดเป็นพฤติกรรมไม่สามารถตรวจสอบได้ จึงต้องแยกแยะให้เป็นพฤติกรรมย่อยที่สามารถตรวจสอบได้ก่อน เมื่อตรวจสอบแล้วจึงสรุปเป็นคุณลักษณะจริยธรรมนั้น ๆ อีกทีหนึ่ง ซึ่งขั้นตอนนี้ได้ดำเนินการไปแล้วก่อนที่จะจัดทำแผนการสอน
2. เลือกวิธีการวัดและสร้างเครื่องมือวัด พฤติกรรมที่เกิดขึ้นบางคุณลักษณะอาจแตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเลือกวิธีการวัด และใช้เครื่องมือวัดให้สอดคล้องสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่ต้องการวัด เช่น จุดประสงค์ที่เป็นด้านพุทธิพิสัยควรใช้แบบทดสอบ ด้านจิตพิสัยวิธีวัดที่ตรงที่สุดคือการสังเกต แต่บางครั้งต้องวัดกับคนหมู่มาก และจำกัดด้านเวลาอาจใช้แบบวัดสถานการณ์ สำหรับด้านทักษะพิสัยวิธีวัด คือ การสังเกต โดยจะต้องมีแบบบันทึกผลการสังเกตด้วย ซึ่งการสังเกตนั้นจะเน้นกระบวนการปฏิบัติ
3. กำหนดเกณฑ์ในการตัดสิน การกำหนดเกณฑ์เป็นเรื่องที่ค่อนข้างไม่เป็นปรนัย เพราะขึ้นอยู่กับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ถ้าไม่มีเกณฑ์ก็จะมีสิ่งใดที่จะช่วยวินิจฉัยและช่วยในการปรับปรุงผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะนั้น ๆ เพราะฉะนั้นต้องมีการกำหนดเกณฑ์ในการตัดสิน โดยปรับเกณฑ์ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น
4. ดำเนินการวัด ขั้นนี้ก็เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะเป็นการใช้เครื่องมือซึ่งจะต้องมีคำชี้แจงการใช้อย่างละเอียด และเน้นให้ดำเนินการตามคู่มืออย่างเคร่งครัด เพื่อผลที่ออกมาจะได้ตรงกัน
5. การสรุปผลการประเมิน การลงความเห็นหรือสรุปความเห็นเป็นขั้นที่จะวิเคราะห์ตามเกณฑ์ว่าพฤติกรรมของผู้เรียนมีอยู่มากน้อยเพียงใด และอยู่ในทิศทางใด และนำมาพิจารณาว่าปรับปรุงจุดบกพร่องอย่างไร หรือจะส่งเสริมจุดดีอย่างไร เพื่อให้คุณลักษณะที่ดีนั้นคงอยู่และพัฒนายิ่งขึ้น

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ (2543 : 184) ได้สรุปขั้นตอนในการดำเนินการวัดจริยธรรมดังนี้

1. กำหนดจริยธรรมที่จะวัด ในขั้นนี้ก็เป็นเหมือนจุดประสงค์ว่าต้องการวัดจริยธรรมอะไรเป็นแบบรวม ๆ หรือแบบเดี่ยว ๆ เฉพาะอย่าง เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา ความยุติธรรม ฯลฯ เป็นต้น
2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจจริยธรรมนั้น ๆ ดีขึ้น สามารถนิยามได้แจ่มชัด เพราะการวัดผลอะไรจะต้องรู้ว่าสิ่งที่ต้องการมีหน้าตาเป็นอย่างไร ถ้ารู้ไม่ดีจะวัดถูกต้องได้อย่างไร การศึกษาทฤษฎี เอกสารการวิจัย หรือผลการศึกษารายละเอียดทั้งหลายเกี่ยวกับจริยธรรมนั้น ๆ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

3. เลือกรูปแบบของเครื่องมือ ในการสร้างเครื่องมือการวัดจริยธรรมมีรูปแบบหลายอย่างแล้วแต่ผู้สอนจะเลือกตามความเหมาะสมของจุดมุ่งหมาย รูปแบบของเครื่องมือ เช่น

- แบบการสัมภาษณ์
- แบบการสังเกต
- แบบการเขียนตอบ
- แบบสร้างจินตนาการ

4. เขียนข้อความ ภาพหรือสถานการณ์และข้อคำถาม ในขั้นนี้ เอาความรู้จากขั้นที่ 1 ถึง 3 มาใช้ประโยชน์ เพื่อเขียนข้อคำถามให้สามารถวัดจริยธรรมที่ต้องการให้ได้ ถ้าใช้แบบสัมภาษณ์ก็ต้องเขียนข้อความอย่างหนึ่ง ถ้าการสังเกตก็ต้องทำเป็นข้อรายการ ถ้าเป็นแบบเขียนตอบ ก็ต้องมีสถานการณ์ เป็นภาษาหรือภาพก็ได้แล้วมีคำถาม ซึ่งอาจให้ตอบแบบอิสระหรือกำหนดคำตอบไว้ให้ ในขั้นนี้จะต้องคำนึงถึงวิธีการกำหนดคะแนน เพื่อเป็นแนวทางในการให้คะแนนจากผลการตอบข้อคำถามนั้น ๆ

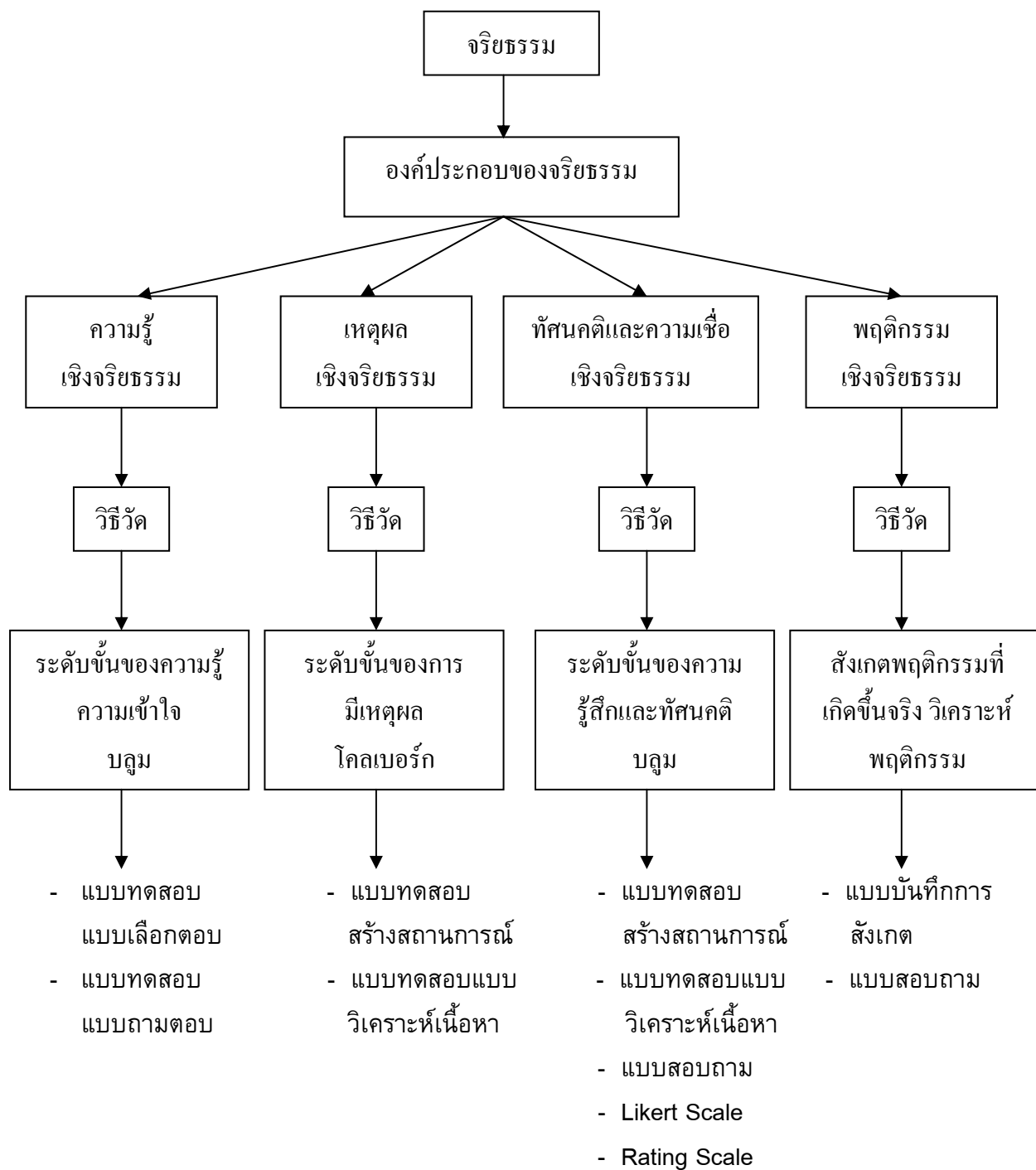
5. ตรวจสอบเครื่องมือขั้นนี้เป็นการตรวจสอบเบื้องต้น โดยผู้ชำนาญทางจริยธรรมด้านนั้น และโดยผู้ชำนาญทางด้านการวัดผล ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องมือที่สร้างขึ้นมาก่อนไปทดลองมีความมั่นใจขั้นแรกก่อน ถ้าเสียก็คงเสียหน่อยน้อย ไม่ต้องเป็นภาระในการสร้างใหม่ทั้งหมด

6. ตรวจสอบคุณสมบัติรายข้อ หลังจากการทดลองแล้ว ผู้สร้างเครื่องมือตรวจให้คะแนน แล้วนำมาวิเคราะห์หาคุณภาพเบื้องต้น ว่าแต่ละข้อวัดจริยธรรมนั้นได้จริงหรือไม่ ข้อใดมีคุณภาพดีเก็บเอาไว้ ข้อใดไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดเอาไปปรับปรุงแก้ไขทดลองใหม่ แต่ถ้าสร้างข้อสอบไว้มาก ๆ แล้ว ก็สามารถเลือกเอาแต่ข้อดี ๆ ไปจัดทำเป็นข้อสอบวัดจริยธรรมนั้นได้เลย

7. จัดข้อสอบเป็นชุด คำว่าชุดในที่นี้เป็นกลุ่มของข้อสอบที่มีจำนวนข้อสอบดีทุก ๆ ข้อ ตรงตามจุดมุ่งหมายในการวัดจริยธรรมครั้งนี้ จำนวนข้อต้องมีสัดส่วนของจริยธรรมที่ต้องการวัดเป็นสัดส่วนที่ตั้งไว้ สร้างคำชี้แจงการสอบ จัดวางแบบของข้อสอบ พร้อมกำหนดเวลาในการดำเนินการสอบ

8. ศึกษาคุณภาพ คุณภาพของเครื่องมือวัดในขั้นนี้ หมายถึง ความเที่ยงตรง (Validity) คือดูว่าข้อสอบสามารถวัดจริยธรรมที่ต้องการวัดได้จริงหรือไม่ อีกอย่างหนึ่งดูความเชื่อมั่น (Reliability) คือดูว่าข้อสอบมีความคงเส้นคงวาของคะแนนการสอบหรือไม่ คุณภาพทั้ง 2 อย่างที่กล่าวมานี้จะต้องถึงเกณฑ์ที่ดีของข้อสอบตามทฤษฎีทางการวัดผลกำหนดไว้ ถ้าคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์จำเป็นต้องศึกษาปรับปรุงใหม่ให้ดีขึ้น อาจจะต้องเริ่มศึกษาตั้งแต่ขั้นที่ 2 มาเลยก็ได้

9. สร้างเกณฑ์ปกติ เกณฑ์ปกติ (norms) หมายถึง ข้อเท็จจริงทางสถิติที่บรรยายการแจกแจงของคะแนนจากประชากรที่นิยามไว้ชัดเจนแล้ว และเป็นคะแนนตัวที่จะบอกระดับจริยธรรมของผู้สอบว่าอยู่ในระดับใดเมื่อเทียบกับคนส่วนใหญ่

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการประเมินผลด้านจริยธรรม
(ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ กองวิชาการ 2539 : 33)

รูปแบบการวัดจริยธรรม

ลัวัน สายยศและอังคณา สายยศ (2543: 188) กล่าวว่าจริยธรรมประกอบไปด้วย

3 ส่วน คือ ความรู้ในเนื้อหาทางจริยธรรม ความรู้สึกทางจริยธรรม และพฤติกรรมทางจริยธรรม การวัดเนื้อหาจริยธรรมถ้าจะวัดให้ครอบคลุมจึงควรออกแบบเครื่องมือวัดให้ได้ทั้ง 3 ส่วนนี้แต่สิ่งที่ต้องการมากที่สุดคือ ด้านพฤติกรรมทางจริยธรรมเพราะเป็นการแสดงการกระทำเมื่อพบปัญหา ความขัดแย้งทางจริยธรรมเป็นการแสดงการกระทำพร้อมด้วยเหตุผลจึงน่าสนใจรูปแบบ การวัดจริยธรรมได้แก่

1. วัดเนื้อหาจริยธรรม
2. วัดความรู้สึกทางจริยธรรม
3. วัดพฤติกรรมแสดงออกทางจริยธรรม

1. วัดเนื้อหาหรือความรู้ (Knowledge) ในที่นี้หมายถึงเนื้อหาของจริยธรรมที่โรงเรียน หรือสังคมกำหนดไว้ และเนื้อหาเหล่านี้ที่ถือว่าดีงามสอนให้ผู้เรียน หรือคนในสังคมนำไปประพฤติ ปฏิบัติกัน และเมื่อประพฤติปฏิบัติแล้วจะทำให้สังคมอยู่ได้อย่างมีความสุข ทั้งตนเองและผู้อื่น สิ่ง ที่สังคมสอนจึงเป็นเนื้อหาที่ควรรู้ไว้ก่อน การสอนความรู้แบบนี้โรงเรียนหรือวิทยาลัยจะใช้มากที่สุด เพราะวิชามีเนื้อหาทางจริยธรรมเกี่ยวข้องอยู่มาก การสร้างข้อสอบแบบนี้เป็น แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้อสอบอาจเป็นอธิบาย เต็มคำ และเลือกตอบก็ได้ แล้วแต่ จุดประสงค์ของการสอบ

ตัวอย่างแบบทดสอบ วัดความซื่อสัตย์ 6 จุด

ความจำ	1. ความซื่อสัตย์หมายความว่าอย่างไร
ความเข้าใจ	2. ความซื่อสัตย์เปรียบได้กับคำพังเพยใด
นำไปใช้	3. ถ้าเพื่อนสนิทขาดความซื่อสัตย์ท่านจะแก้ปัญหาอย่างไร
วิเคราะห์	4. เหตุใดจึงกล่าวว่าความซื่อสัตย์ค่าจุนโลก
สังเคราะห์	5. ให้บรรยายลักษณะครอบครัวซื่อสัตย์ ไม่เกิน 5 บรรทัด
ประเมินค่า	6. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ว่า “คนซื่อมักพลาดโอกาสบางอย่าง”

อธิบายพร้อมเหตุผลประกอบ

2. การวัดความรู้สึกทางจริยธรรม ความรู้สึกเป็นพื้นฐานอันหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมจริยธรรมจริง ๆ แล้วเน้นการแสดง การตัดสินใจลงมือกระทำเมื่อพบกับปัญหาทาง จริยธรรม ซึ่งการตัดสินใจนั้น แสดงว่าต้องมีพื้นฐานความรู้สึกมาก่อน ถ้าเรามีจุดประสงค์เพื่อ ต้องการดูว่าความรู้สึกทางจริยธรรมของคนนั้นมากน้อยเพียงใดก็สามารถสร้างเครื่องมือวัดดูก่อนได้ ซึ่งจะสามารถเอาผลของความรู้สึกไปพยากรณ์การแสดงออกทางจริยธรรมได้บ้าง ความรู้สึกทาง จริยธรรมเรียกว่า เจตคติต่อจริยธรรมได้เช่นกัน

การวัดแบบนี้ใช้วิธีการวัดเจตคติก็ได้ นั่นคือ กำหนดเป้าซึ่งเป็นจริยธรรม เช่นความซื่อสัตย์ แล้วเขียนข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้า อาจจะวิธีของเทอร์สตันหรือลิเคิร์ท หรือของออสกูด ก็ได้แล้วแต่จะเห็นว่าเหมาะสม สิ่งที่เราควรระวังก็คือ เป้าที่วัดเป็นอะไร จะต้องหาข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้าให้มีความเป็นไปได้มากที่สุด ทดลองแล้วจึงจะเหลือหรือมีคุณภาพมากข้อ

ตัวอย่างแบบทดสอบวัดความรู้สึกต่อจริยธรรม

คำชี้แจง ให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าท่านมีความรู้สึกต่อข้อความนั้นอย่างไรให้ท่านขีดตอบตามเงื่อนไข

ถ้าท่านเห็นด้วยอย่างมาก	ขีดตอบ	4
ถ้าท่านเห็นด้วย	ขีดตอบ	3
ถ้าท่านไม่เห็นด้วย	ขีดตอบ	2
ถ้าท่านไม่เห็นด้วยอย่างมาก	ขีดตอบ	1

1. ชาย 2 คนเป็นเพื่อนกัน วายน้ำไม่เป็นทั้งคู่ ตอนข้ามสะพานไม่มีคนหนึ่งตกน้ำอีกคนควรโดดลงน้ำไปช่วย [1] [2] [3] [4]
2. พี่น้อง 3 คน มีขนมก้อนเดียว จะกินขนม คนพี่บอกว่าควรจับฉลากว่าใครจะได้กิน [1] [2] [3] [4]
3. พี่เดินทางไปกับน้อง พอดีมีหมาตัวหนึ่งไล่กัดน้อง พี่ควรตะโกนให้น้องวิ่งหนีพร้อมตน [1] [2] [3] [4]
4. แดงเป็นตัวแทนนักกีฬาของโรงเรียน พอเล่นไปก็รู้ว่าสู้เขาไม่ได้ อยากให้โรงเรียนมีชื่อเสียงเลยใช้เล่ห์เหลี่ยมเพื่อให้ชนะ [1] [2] [3] [4]
5. ขณะขึ้นรถเมล์มองเห็นคนกรีดกระเป๋าสตางค์คนหนึ่งควรอยู่เฉยเพราะเดี๋ยวมีอันตราย [1] [2] [3] [4]

3. วัดพฤติกรรมการแสดงออกทางจริยธรรม ด้านนี้เป็นการวัดจริยธรรมได้ตรงจุดที่สุด เพราะจริยธรรมมองในแง่การพิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อพบสภาพความขัดแย้งทางจริยธรรมขึ้นมา การตัดสินใจจึงต้องใช้ค่านิยมหรือคุณธรรมระดับใดระดับหนึ่งแล้วแต่มีโนธรรมหรือจิตสำนึกที่สั่งสมอยู่ในใจคนนั้นการวัดการกระทำจึงสามารถทำได้หลายแบบได้แก่

1. การสังเกตพฤติกรรม

การสังเกตพฤติกรรมเป็นการเฝ้ามองดูอย่างมีจุดมุ่งหมาย เครื่องมือที่สำคัญจึงเป็นตา นั่นเองกับการรับรู้จะต้องมีความเที่ยงตรงสามารถจำแนกพฤติกรรมของผู้ที่ถูกสังเกตได้อย่างดี สิ่งที่จะช่วยในการสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือ บัตรรายการ ในบัตรรายการนี้จะมีพฤติกรรมที่ต้องสังเกตไว้จำนวนหนึ่ง การสังเกตที่ดีจะต้องพยายามไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวและควรกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมจึงจะดี

ตัวอย่าง บัตรรายการสังเกตพฤติกรรมความซื่อสัตย์

ข้อ	รายการ	มี	ไม่มี
1	พูดปด		
2	ทุจริต		
3	ริษยา		
4	ตรงต่อเวลา		
5	ตั้งใจทำงาน		
6	ให้ความร่วมมือ		
7	ส่งงานตามกำหนด		
8	มั่นคงต่อการทำดีของตน		
	ฯลฯ		

2. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ หมายถึง การพูดคุยกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย เครื่องมือสำคัญจึงเป็นปาก แต่ต้องพูดได้ ถ้าพูดไม่ได้ก็สัมภาษณ์ไม่ได้ จุดมุ่งหมายในที่นี้คือต้องการทราบพฤติกรรมทางจริยธรรมจากผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อช่วยให้การสัมภาษณ์เป็นมาตรฐานมากขึ้น จึงควรมีข้อคำถามไว้ก่อน และถามเน้นประเด็นที่เราต้องการศึกษาถ้าผู้ตอบเลียงไปทางอื่น ผู้สัมภาษณ์พยายามทะลอมเข้าสู่จุดหมายที่ต้องการให้ได้ การศึกษาของโคลเบอร์ก หรือเพียเจท์ ก็ใช้วิธีการสัมภาษณ์เหมือนกัน โดยใช้คำถามที่มีปัญหาทางจริยธรรม ถามผู้ถูกสัมภาษณ์ แล้วรวบรวมผลนำมาวิเคราะห์ ในที่สุดจึงรู้ว่าเด็กระดับใดมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับใด ซึ่งเขาเป็นคนจัดประเภทเหตุผลทางจริยธรรมที่ได้จากการสัมภาษณ์ จึงได้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ตัวอย่างสถานการณ์ที่ต้องใช้การตัดสินใจทางจริยธรรมตอบ ดัดแปลงจากโคลเบอร์ก

1. สามีนคนหนึ่งไม่สามารถซื้อยารักษาแพง เพื่อรักษาโรคมะเร็งของภรรยาเขา ดังนั้น เขาจึงตัดสินใจขโมยยาจากร้านขายยา ถ้าท่านเป็นสามีนี้อะไรจะทำอย่างนี้หรือไม่ เพราะเหตุผลอะไร
2. นายตำรวจคนหนึ่งเห็นชายซึ่งเป็นสามีหญิงป่วยเป็นมะเร็งคนหนึ่งวิ่งออกจากร้านขายยา ต่อมานายตำรวจรู้ว่ายาถูกขโมยจากร้าน ดังนั้น ตำรวจคนนี้จึงรายงานให้ดำเนินการจับ ท่านคิดว่าตำรวจคนนี้ทำผิดหรือถูกให้เหตุผลประกอบ

3. ใช้ข้อความแสดงจริยธรรมให้เลือกตอบ

ข้อความที่ใช้จะยาวหรือสั้นก็ได้แต่ต้องเป็นข้อความที่มีเจองำปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรม ผู้ที่ตอบจะต้องใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมาตอบ ส่วนตัวเลือกที่กำหนดไว้ให้ตอบ ขึ้นอยู่กับข้อความนั้น ๆ ด้วย แต่ละข้อจะใช้ตัวเลือกเหมือนกันหรือต่างกันได้ แต่ข้อสอบชุดหนึ่ง ๆ ควรสามารถให้คะแนนแต่ละข้อได้เท่ากัน ทางที่ง่ายคือให้ตัวเลือกจำนวนเท่ากัน และมีเกณฑ์การคิดให้คะแนนเหมือน ๆ กัน

ตัวอย่างแบบทดสอบ

คำชี้แจง ให้ท่านอ่านข้อความที่กำหนดให้ แล้วขีดตอบตัวเลือกที่ตรงตามที่ท่านคิดหรือประพฤติปฏิบัติมาแล้ว

1. การทำร้ายสัตว์ที่มีชีวิตขนาดเล็ก

- ☐ ทำบ่อย ๆ
- ☐ ทำบ้าง
- ☐ ไม่เคยทำเลย

2. การร่วมมือร่วมใจกับบุคคลในสังคมที่อาศัยอยู่

- ☐ ทำบ่อย ๆ
- ☐ ทำบ้าง
- ☐ ไม่เคยทำเลย

3. การประพฤติปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา

- ☐ ทำบ่อย ๆ
- ☐ ทำบ้าง
- ☐ ไม่เคยทำเลย

4. การโกหกเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยจากอันตราย

- ☐ ทำบ่อย ๆ
- ☐ ทำบ้าง
- ☐ ไม่เคยทำเลย

5. การช่วยเหลือเผื่อแผ่ทรัพย์สินให้คนอื่น

- ☐ ทำบ่อย ๆ
- ☐ ทำบ้าง
- ☐ ไม่เคยทำเลย

4. ใช้สถานการณ์ย่อย ๆ ให้เขียนตอบ

สถานการณ์ย่อยที่กล่าวนี้จะเป็นเรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งต้องแก้ปัญหาโดยวิธีการทางจริยธรรม ลักษณะเหมือนเรื่องสั้นที่ใช้สัมภาษณ์ที่กล่าวมาแล้ว แต่ในครั้งนีให้ผู้สอบเขียนตอบว่าจะแก้ปัญหายังไง พร้อมเหตุผลประกอบด้วย จะได้สามารถนำไปเปรียบเทียบระดับของจริยธรรมได้

ตัวอย่างแบบทดสอบ

1. อนงค์ปวดท้องรุนแรง ญาติพาไปหาหมอที่คลินิก หมอตรวจเสร็จแล้วบอกเป็นโรคกระเพาะ จึงให้ยามารับประทาน แต่ปรากฏว่าคืนนั้นอนงค์นอนตายอยู่ในห้อง ไม่มีใครรู้อาการ
 - ถ้าท่านเป็นญาติของอนงค์จะอย่างไรกับหมอ
 - ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
2. ชายคนหนึ่งขโมยอาหารให้ลูกกิน ถูกตำรวจจับไปขัง แต่ชายคนนั้นแหกกรงขัง เดินทางไปหาญาติ เพื่อขอช้อนตัวชั่วคราว
 - ถ้าท่านเป็นญาติท่านจะอย่างไร
 - ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น
5. ใช้สถานการณ์ย่อย ๆ แล้วเขียนตัวเลือกให้ตอบ

สถานการณ์ในที่นี้อาจจะยาวหรือสั้นก็ได้ แต่ให้เป็นลักษณะที่มีปัญหาเชิงจริยธรรม ยิ่งซับซ้อนก็จะยิ่งยากแก่การตัดสินใจ แต่ต้องระวังเรื่องภาษา เพราะผู้ตอบบางคนอ่านไม่เข้าใจ หรือจับต้นชนปลายไม่ถูก เลยไม่สามารถพิจารณาตัดสินใจตามที่ตนเองคิดก็เลยเดาส่งเดชไปอย่างนั้น ถ้าเป็นแบบนี้แสดงว่าข้อที่มีสถานการณ์แบบนี้ไม่ดีควรตัดออก ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมอาจมีหลายแง่ แต่ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายได้ การตอบจะไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าการตีความ ผู้เขียนข้อสอบจึงควรระวังข้อนี้ให้ดี บางทีสถานการณ์ยาวเหยียดเป็นหน้า แต่สรุปปัญหาแล้วเหมือน ๆ กับสถานการณ์ 3 บรรทัด อย่างนี้ก็ไม่ได้เหมือนกัน การเลือกสถานการณ์จึงควรระวังอย่างยิ่ง

หลักในการเขียนตัวเลือก

1. เมื่อได้สถานการณ์แล้ว ส่งให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามจากสถานการณ์เหมือนแบบเดิมข้อความนั่นเอง
2. ยึดเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจทางจริยธรรม โดยจะอาศัยทฤษฎีหรือความเชื่อใดก็ได้ให้เลือกเอาอย่างหนึ่ง
3. จำแนกแนวการตอบออกเป็นระดับ ๆ ในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทำเป็นพวก ๆ ไว้
4. พิจารณาเอาแนวคิดจากการตอบมาทำเป็นตัวเลือก โดยการดัดแปลงปรับปรุง ดังนั้นจะเห็นว่าระดับอายุอาจจะแตกต่างกันก็ได้

ตัวอย่างข้อสอบวัดจริยธรรมจากสถานการณ์ที่มีตัวเลือก

คำชี้แจง ให้อ่านสถานการณ์ที่กำหนดให้ จับใจความให้ดี แล้วตอบคำถามจากสถานการณ์นั้นๆ

จากตัวเลือกที่กำหนดให้ที่ท่านเห็นว่าตรงกับความคิดในการตัดสินใจของท่านมากที่สุด

1. แม่ของนารีบอกนารีว่าเอาเงินที่หาได้เองตอนปิดภาคเรียน ไปซื้ออุปกรณ์การเรียนเพราะจะเปิดภาคเรียนใหม่แล้ว แต่นารีกลับเอาเงินที่หาได้ไปดูหนังฟังเพลงเกือบหมด สุทินซึ่งเป็นพี่สาวของนารีรู้ดีว่าน้องหาเงินได้เท่าไรจะทำอะไร พี่น้องคู่นี้รักกันมาก ถ้าท่านเป็นสุทินจะอย่างไร
 - ก. ไม่บอกแม่ เพราะเกรงว่าแม่จะดุเอาว่าไม่ดูน้อง
 - ข. ไม่บอกแม่ เพราะน้องเป็นเพื่อนเล่นกันอยู่ทุกวัน
 - ค. บอกแม่ เพราะรู้ว่าแม่ให้น้องเอาเงินซื้อเครื่องเขียน
 - ง. บอกแม่ เพราะจะทำให้นารีจะได้ไม่เป็นคนโกหกแม่อีก
 - จ. บอกแม่ เพราะถือว่าการโกหกเป็นสิ่งที่ไม่ดีน้องไม่รักก็ยอม
 - ฉ. ไม่บอกแม่ แต่มีข้อตกลงกับน้องว่าจะต้องทำงานให้บางอย่าง
2. นกสีสวยตัวหนึ่งบินหลงเข้าไปในหอพักพยาบาลที่มีหน้าต่างเป็นกระจกปิดอยู่ นกพยายามบินออกจากห้อง แต่บินออกไปไม่ได้ และชนกระจกทุกครั้งทีบิน สุนิสาและสุพรเป็นนักศึกษาพยาบาลเห็นเหตุการณ์อยู่ สุนิสาเห็นนกตัวนั้นก็อยากได้ เพื่อจะนำไปเลี้ยงในกรงที่บ้าน จึงขอร้องให้สุพรช่วยจับ
 1. สุพรควรทำอะไร
 - ก. ช่วยสุนิสาจับนก
 - ข. ขอให้สุนิสาปล่อยนกไป
 2. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่สุนิสาจะนำนกไปเลี้ยง
 - ก. เห็นด้วย
 - ข. ไม่เห็นด้วย
 3. ถ้าสุนิสายืนยันจะนำนกไปเลี้ยง สุพรควรทำอะไร
 - ก. ตามใจสุนิสาเพื่อมิให้ขัดใจกัน
 - ข. พยายามพูดหวานล่อมให้เหตุผลที่ดีกับสุนิสาอีกครั้ง
 4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับสุพรตามใจเพื่อมิให้ขัดใจกัน
 - ก. เห็นด้วย
 - ข. ไม่เห็นด้วย

สุมาลี จันทรชลอ (2542) กล่าวว่า ความรู้สึกเป็นคุณลักษณะ (Traits) ซึ่งเป็นนามธรรมผู้ที่วัดและประเมินด้านความรู้สึกจะต้องนิยามคุณลักษณะที่ต้องการวัด เพื่อให้สามารถวัดได้ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัดและต้องกำหนดว่าจะวัดสิ่งใดของคุณลักษณะนั้น การวัดทางจริยธรรมจะต้องกำหนดว่าจะวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม ค่านิยมจริยธรรม หรือพฤติกรรมทางจริยธรรมเพื่อ

จะกำหนดวิธีการและเครื่องมือวัดได้เหมาะสมเพราะเครื่องมือวัดแต่ละชนิดมีลักษณะเด่น - ด้อยที่แตกต่างกัน เหมาะสำหรับใช้ประเมินคุณลักษณะที่แตกต่างกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดความรู้สึกหลายชนิดด้วยกัน เช่น 1) แบบทดสอบโดยใช้สถานการณ์ 2) แบบวัดทัศนคติ 3) บันทึกการสังเกต แบบวัดแต่ละชนิดมีวิธีการพัฒนาและมีแนวทางในการสร้างต่างกัน ดังนี้

1) แบบทดสอบโดยใช้สถานการณ์ เป็นชุดของสภาวะแวดล้อมหรือสถานการณ์เพื่อวัดพฤติกรรมการปฏิบัติก็จะให้ผู้สอบได้ปฏิบัติตามใจแต่ละสถานการณ์ การใช้แบบทดสอบโดยใช้สถานการณ์วัดความรู้สึกนั้นควรเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และต้องให้ผู้สอบไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกทดสอบในสภาวะการณ์หรือเหตุการณ์ดังกล่าว จึงจะสามารถบอกถึงคุณลักษณะบางประการได้ เช่น การวัดคุณลักษณะเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ถ้าหากผู้สอบรู้ตัว อาจทำให้บิดเบือนคำตอบ ทำให้พฤติกรรมคลาดเคลื่อนจากความจริง ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงการถามโดยตรงและควรบอกผู้สอบว่าการเลือกนี้ไม่มีคำตอบถูกหรือผิด ทุกคนมีสิทธิจะตอบอะไรก็ได้ตามความเห็นที่แท้จริง

แนวทางในการสร้างสถานการณ์ ก่อนอื่นต้องเลือกสถานการณ์ ซึ่งควรเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริง ควรกำหนดให้สถานการณ์ความเข้มข้นหรือความรุนแรงของสถานการณ์ มีในระดับปานกลางและควรเลือกสถานการณ์ที่ไม่สร้างความเครียดให้กับผู้สอบมากเกินไป นอกจากนี้ในแต่ละสถานการณ์ควรมีข้อมูลกำหนดให้เพียงพอต่อการตัดสินใจเลือกปฏิบัติ

แนวทางในการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้สอบประเมินสถานการณ์ เป็นการให้ผู้สอบพิจารณาตัดสินใจว่าพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่ระบุนั้น ควร - ไม่ควร, ดี - ไม่ดี, เหมาะสม - ไม่เหมาะสม, ใช้ได้ - ใช้ไม่ได้, ถูกต้อง - ไม่ถูกต้อง รวมถึงกรณีที่ผู้ออกข้อสอบตั้งใจได้ โดยอาจให้ผู้สอบประเมินเป็นมาตรฐานส่วนประมาณค่า หรือเป็นคำถามที่สมมติว่าผู้สอบเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ จะปฏิบัติอย่างไร

แนวทางในการกำหนดตัวเลือก ในกรณีที่กำหนดให้เป็นคำถามชนิดหลายตัวเลือก ควรพิจารณาว่าในสถานการณ์จริงบุคคลจะแสดงพฤติกรรมใดบ้าง และในแต่ละตัวเลือกควรเป็นข้อคำถามที่แสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่จะสะท้อนถึงพฤติกรรม หรือเป็นตัวแทนในแต่ละระดับพฤติกรรมด้านความรู้สึก

2) แบบวัดทัศนคติ (Attitude Test) ทัศนคติเป็นท่าทีความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถวัดได้โดยตรงแต่อาจวัดได้จากความคิดเห็นของบุคคล การวัดทัศนคติอาจทำได้หลายรูปแบบ ดังนี้

2.1 มาตรวัดทัศนคติของลิเคิร์ต (Likert scale) มาตรานี้ประกอบด้วยข้อความทัศนคติที่เป็นความรู้สึกต่อสิ่งที่จะวัด ข้อความดังกล่าวจะมีทั้งในทางบวกและทางลบ การสร้างมาตรวัดทัศนคติมีวิธีการดังนี้

2.1.1 กำหนดคุณลักษณะที่ต้องการประเมิน โดยระบุว่าวัดคุณลักษณะของใครต่อสิ่งใด

2.1.2 นิยามความหมายของทัศนคติให้ชัดเจนว่าประกอบด้วยลักษณะใดบ้าง ซึ่งจะใช้เป็นกรอบสำหรับวัด

2.1.3 รวบรวมข้อความที่แสดงทัศนคติในระดับต่าง ๆ ของบุคคลข้อความนี้ควรครอบคลุมคุณลักษณะทั้งหมดที่ต้องการวัด โดยการเขียนข้อความมากกว่าจำนวนข้อที่ต้องการใช้ข้อความ ควรแสดงทัศนคติทั้งในทางที่ดี (บวก) และในทางที่ไม่ดี (ลบ) จำนวนใกล้เคียงกัน

2.1.4 ตรวจสอบที่ข้อความที่สร้างขึ้นโดยพิจารณาเกี่ยวกับความครอบคลุมครบถ้วนตามคุณลักษณะทั้งหมดที่ต้องการวัด ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของภาษาแต่ละข้อความกับระดับของความเห็น โดยปกติมาตรวัดทัศนคติของลิเคิร์ตจะแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก ถ้าข้อความบางอย่างไม่สอดคล้องกับระดับของความเห็นหรือมีความกำกวมควรปรับปรุงแก้ไขข้อความ การตรวจสอบเบื้องต้นอาจทำโดยผู้เชี่ยวชาญ

2.1.5 ทดลองใช้ ข้อความที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นอาจมีบางข้อความที่ยังไม่ชัดเจนหรือกำกวมจึงควรนำไปทดสอบใช้ในกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความเป็นปรนัยของข้อคำถาม ตรวจสอบว่ายังมีข้อความใดต้องแก้ไข การทดลองใช้นี้อาจนำผลมาใช้ในการตรวจสอบคุณภาพด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น และอำนาจจำแนกของเครื่องมือ

2.1.6 กำหนดน้ำหนักคะแนนแต่ละตัวเลือก วิธีที่ทำได้ง่าย กำหนดตามน้ำหนักสมมติ (Arbitrary weighting method) เช่น กำหนดให้แต่ละตัวเลือกมีน้ำหนักเป็น 5,4,3,2, และ 1 สำหรับข้อความในทางบวก ส่วนข้อความในทางลบให้น้ำหนักกลับกัน ดังนี้

ข้อความที่เป็นบวก	น้ำหนักคะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
เฉย ๆ ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
ข้อความที่เป็นลบ	น้ำหนักคะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
ไม่เห็นด้วย	2
เฉย ๆ ไม่แน่ใจ	3
เห็นด้วย	4
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5

คะแนนที่กำหนดจะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบให้คะแนน โดยตรวจข้อความที่เป็นบวก ก่อนปิดข้อความที่เป็นลบ เมื่อตรวจสอบครบทุกข้อแล้ว จึงเริ่มตรวจข้อความที่เป็นลบ จากนั้นจึง นำคะแนนมารวมกันเป็นทัศนคติของบุคคลนั้น

2.2 แบบวัดทัศนคติโดยใช้ความหมายทางภาษา (Semantic Differential)

แบบวัดทัศนคติโดยใช้ความหมายทางภาษา เป็นการวัดทัศนคติของ บุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้คำคุณศัพท์ซึ่ง ออสมูด (สมาลี จันทรชลอ. 2542 ; อ้างอิงจาก Osgood, 1957) เป็นผู้คิดขึ้นจากการวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่า โนภาพต่าง ๆ มีองค์ประกอบที่ เป็นความหมายแกนร่วม 3 องค์ประกอบคือ

2.2.1 องค์ประกอบเชิงประเมินค่า (Evaluation factor) เป็น คำคุณศัพท์ที่ใช้ในการประเมินผลเช่น ดี-เลว, ยุติธรรม-ลำเอียง, มีค่า-ไร้ค่า, สำคัญ-ไม่สำคัญ ฉลาด-โง่, สำเร็จ-ล้มเหลว เป็นต้น

2.2.2 องค์ประกอบเชิงศักยภาพ (Potency factor) เป็นคำคุณศัพท์ ที่เกี่ยวกับด้านศักยภาพหรือกำลังงาน เช่น หนัก-เบา, จริงจัง-ตามสบาย, แข็งแรง-อ่อนแอ, บอบบาง-ทนทาน, ใหญ่-เล็ก เป็นต้น

2.2.3 องค์ประกอบเชิงกิจกรรม (Activity factor) เป็นคำคุณศัพท์ที่ แสดงกิจกรรม เช่น เร็ว-ช้า, ว่องไว-อืดอาด, ง่าย-ยาก เป็นต้น

3) แบบบันทึกการสังเกต การสังเกตเป็นวิธีการที่สำคัญชนิดหนึ่งที่ใช้ประเมินพฤติกรรม เชิงจริยธรรม การประเมินโดยการสังเกตจะต้องกำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เป็น ตัวแทนของคุณลักษณะที่ต้องการวัด และควรมีการสังเกตซ้ำเพื่อความเที่ยงของการวัด เครื่องมือ ประกอบที่ใช้ในการสังเกตได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

3.1 วิเคราะห์พฤติกรรม โดยแยกแยะคุณลักษณะที่ต้องการวัดออกเป็นพฤติกรรม ย่อย ๆ ที่สามารถวัดได้ในเชิงปริมาณ พฤติกรรมกำหนดต้องเป็นตัวแทนของคุณลักษณะที่ต้องการ วัด เช่น หากต้องการวัดพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ จะต้องวิเคราะห์ว่าผู้เรียนที่จะกล่าวได้ว่า มีความรับผิดชอบควรแสดงพฤติกรรมใด เช่น เข้าเรียนสม่ำเสมอ , ทำงานมอบหมายได้สำเร็จ ตามเวลาที่กำหนด , เก็บเครื่องมือทดลองหลังจากใช้เสร็จแล้ว ฯลฯ พฤติกรรมความรับผิดชอบ ของแต่ละงาน อาจเหมือนกันบ้างหรือลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน หากต้องการวัดคุณลักษณะนี้ จึงต้องวิเคราะห์พฤติกรรม

3.2 เลือกเครื่องมือและวิธีการในการสังเกตพฤติกรรม เช่น จะใช้แบบบันทึกการ สังเกตชนิดตรวจสอบรายการ หรือ มาตราส่วนประเมิน ทั้งนี้ควรพิจารณาให้เหมาะกับจุดประสงค์ ที่จะวัดคุณลักษณะนั้น ๆ ส่วนการเลือกวิธีการสังเกตนั้น ควรมีการวางแผนล่วงหน้า เช่น หากใช้ การตรวจสอบรายการคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ จะต้องวางแผนล่วงหน้าว่าจะสังเกต พฤติกรรมเวลาใดของผู้ถูกสังเกตจะสังเกตกี่ครั้ง และจะสังเกตในสถานการณ์ใด

3.3 กำหนดคะแนนของแต่ละพฤติกรรมย่อยและเกณฑ์ในการให้คะแนนวิธีการง่าย ๆ อาจกำหนดเป็น 5 ระดับ และให้คะแนน 5, 4, 3, 2, 1 เพื่อความเป็นปรนัยควรกำหนดเกณฑ์

ด้วยว่าพฤติกรรมใดจะให้ 5 คะแนน พฤติกรรมใดจะให้ 4 พฤติกรรมใดจะให้ 3, 2, 1 ตามลำดับ หรืออาจจะกำหนดโดยให้น้ำหนักคะแนนของแต่ละพฤติกรรมย่อยเมื่อสังเกต 1 ครั้ง ผู้สอบแสดง พฤติกรรมดังกล่าวอาจให้ 1 คะแนน หากไม่แสดง พฤติกรรมกำหนดจะตัด 1 คะแนน เป็นต้น

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณา

4.1 ความหมายของความเมตตากรุณา

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2500 : 63 - 71) ให้ความหมายไว้ว่า เมตตา ได้แก่ ความคิดปรารถนาให้เขาเป็นสุข คนได้สุขสำราญแล้วก็อยากให้ผู้อื่นบ้าง คุณข้อนี้เป็นเหตุให้สัตว์คิดเกื้อกูลกันและกัน ส่วนกรุณา ได้แก่ ความคิดปรารถนาจะให้เขาปราศจากทุกข์ เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นก็พลอยหวั่นใจไปด้วย คุณข้อนี้เป็นเหตุให้สัตว์คิดช่วยทุกข์ภัยของกันและกัน

พระกวีวรรณ (2502 : 231 - 430) ให้ความหมายไว้ว่า เมตตา ได้แก่ ความรัก ความปรารถนาดี ทำให้เกิดการบำเพ็ญประโยชน์และความสุขด้วยความเสียสละที่ไม่เห็นแก่ตัว เมตตาเกิดจากการเห็นความดีของบุคคลไม่ใช่เกิดจากเสน่ห์ ส่วนกรุณา แปลว่า ความสงสาร คิดช่วยให้เขาพ้นทุกข์ เมื่อเราเห็นใครก็ตามได้รับความทุกข์ก็มีจิตใจสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์

ตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ของพระราชมุนี (ประยุทธ์ ประยุตโต. 2518 : 92) ได้ให้ความหมายของความเมตตากรุณาไว้ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษดังนี้

เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาจะให้เป็นสุข มีจิตแผ่ไมตรีและประโยชน์แก่ มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า (Loveing - kindness)

กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจอันจะปลดเปลื้องบำบัด ความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (compassion)

สมเด็จพระญาณสังวร (2522 : 193 - 194) กล่าวว่า เมตตา คือ ความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข หรือเรียกว่า ไมตรีจิตหรือมิตรจิต ก็คือจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตา คนที่มีมิตรจิตเรียกว่า มิตร ตรงข้ามกับศัตรูหรือไพรี ซึ่งจิตที่พยายามมุ่งร้าย เมตตาจึงตรงข้ามกับโทสะ พยาบาท เมตตาเป็นเครื่องอุปถัมภ์ ฉะนั้นเมื่อมีเมตตาต่อกันย่อมคิดที่จะเกื้อกูลกันให้มีความสุข คิดจะประพาศพิณปลั่งพลาตต่อกันบ้าง ก็ให้อภัยไม่ถือโทษ ส่วนกรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่น สัตว์อื่นปราศจากทุกข์เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นก็พลอยหวั่นใจสงสารเป็นเหตุให้คิดช่วยทุกข์ภัยของกันและกัน

กรมศาสนา (2523 : 2 - 9) ให้ความหมายว่า เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ไมตรี” เมตตาเป็นคุณธรรมเครื่องปราบและทำลายความโกรธ ความพยาบาท ความผูกโกรธ อันเป็นเสมือนไฟคอยเผาผลาญจิตใจให้มอดดับไป ส่วนกรุณา หมายถึง ความสงสารคิดจะช่วยผู้ที่ได้รับความทุกข์ได้พ้นจากความทุกข์ กล่าวคือ เมื่อเห็นผู้ใดก็ตามกำลังมีความทุกข์ ความเดือดร้อน ก็พยายามหาทางช่วยเหลือบำบัดให้บรรเทาหรือพ้นไปจาก

ความทุกข์ความเดือดร้อนนั้น ผู้มีความกรุณาย่อมมีหน้าตาสดชื่น มารยาทนุ่มนวลน่ารัก เจริญ ถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานน่าฟังไม่กล่าวคำหยาบ จิตใจก็อ่อนโยน ไม่โหดร้ายทารุณหรือกระด้าง ความกรุณาก็คือ ความเสียสละ ความสุขของคนเพื่อความสุขของผู้อื่นนั่นเอง

สนวน ลีโทชลิต (2528 : 30) ได้สรุปความหมายของเมตตากรุณาไว้ว่า คือ ความรักใคร่ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุขเจริญ มีความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้ที่ได้รับความทุกข์ ได้พ้นจากความทุกข์

ผกา สัตยธรรม (2544 : 184) ให้ความหมายว่า เมตตา คือ ความปรารถนาที่ดีต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความเจริญได้รับแต่สิ่งที่ดี การมีความรักให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ และมีความสุข ส่วนกรุณา คือ ความสงสารและช่วยให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือนร้อน ลงมือปฏิบัติช่วยเหลือในสิ่งที่ทำได้ เพื่อปลดปล่อยความทุกข์ให้หมดไป

พระธรรมปิฎก (2545 : 20) ให้ความหมายว่า ความเมตตา (ความรัก) คือ ความปรารถนาดี มีไมตรีต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข คำว่า กรุณา คือ ความสงสาร คือ อยากจะช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

ธิดา เลิศพรประสพโชค. (2547 : 4) ได้สรุปความหมายของเมตตากรุณาไว้ว่า ความเมตตา กรุณา หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกสงสาร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักการแบ่งปัน และยินดีช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

ธนินทร จำนงค์ผล (2548 : 6) ได้ให้ความหมายของความเมตตา กรุณา ไว้ว่า ความเมตตา กรุณา หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อนในโรงเรียนให้มีความสุขและช่วยเหลือเพื่อนในโรงเรียนพ้นทุกข์ตามความสามารถของตน

ธีรศรา บุญรุ่ง (2549 : 11) ได้สรุปความหมายของเมตตาได้ว่า ความเมตตา คือ ความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ และมีความสุข ส่วนกรุณา คือ ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นได้พ้นทุกข์

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ความเมตตา กรุณา คือ พฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวกับการแสดงความช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข และช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ตามความสามารถของตน

4.2 คุณลักษณะของบุคคลที่มีความเมตตา กรุณา

กระทรวงศึกษาธิการ (ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์. 2526 : 19 ; อ้างอิงจาก กระทรวงศึกษาธิการ. 2523 : 146 – 157. แนวทางพัฒนาจริยธรรม.) ได้กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความเมตตา กรุณาไว้ว่ามีลักษณะดังนี้

1. ไม่ฆ่า ทบตี ตัด จำลอง หรือทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ
2. ไม่ข่มขู่ ดุหมั่น เสียดสี พุดจาด้วยความกร้าวโกรธเคียดแค้น
3. ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน

4. ช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน
 5. ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้เดือดร้อน
 6. มีความสนใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์
 7. แผ่เมตตา แม้จะมีผู้ทำให้เดือดร้อน
 8. มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ นุ่มนวล
- สนวน ลีโทชวลิต (2528 : 6) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความเมตตากรุณา ดังนี้
1. ไม่ฆ่า หรือข่มเหง รังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆ ต่อมนุษย์ และสัตว์ทั้งปวง
 2. ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นด้วยความยินดี
 3. ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกร้าวโกรธ เคียดแค้น
 4. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน
 5. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า
 6. แสดงความสนใจ และพูดให้กำลังใจเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์
 7. แนะนำช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี
 8. แสดงอาการต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล พูดจาไพเราะ
 9. สนับสนุนผู้อื่นในการบริจาคทาน
 10. เป็นมิตรแท้ของผู้อื่น แม้ว่าเขาจะคิดร้ายต่อตน
 11. ให้อภัยเมื่อมีผู้อื่นทำให้เดือดร้อน
 12. มีความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่น
 13. มีความสามัคคีในหมู่คณะ
 14. บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม

เจริญ ไวรวัจนกุล (2531 : 208 – 209) ความเมตตากรุณา หมายถึง มีการให้ กล่าววาจาเหมาะสม การประพฤติปฏิบัติและแสดงออกเป็นเพื่อนที่เหมาะสม ลักษณะพฤติกรรมบ่งชี้ได้แก่

1. ไม่ยอมรับส่วนแบ่งในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้วและไม่จำเป็น
2. เสียสละในส่วนแบ่งของตนให้กับผู้ที่ขาดแคลน และมีความจำเป็นกว่า
3. เลือกรับฟังในคำพูดที่ก่อให้เกิดไมตรี
4. เสนอตัวช่วยเหลือแนะนำทบทวนให้แก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจ
5. แสดงความยินดีในความสุข ความสำเร็จของผู้อื่น
6. ให้เพื่อนหยิบยืมหนังสือเครื่องเขียนเมื่อตนไม่จำเป็นต้องใช้
7. ไม่รังแกสัตว์ หรือ เพื่อน
8. พูดสุภาพอ่อนโยนต่อบุคคลทั่วไป
9. แสดงความเคารพนบถนอม
10. แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้อื่นตามกำลังของตน
11. พูดปลอบโยนเมื่อผู้อื่นมีทุกข์

12. ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น
 13. ไกลเกลียดความแตกแยกในหมู่คณะ
 14. ไม่เอาคำพูดที่ไม่ดีจากคนอื่นมาเล่าให้เพื่อนฟัง
 15. แสดงความเป็นเพื่อน
 16. แนะนำอธิบายคนอื่น ๆ ในการเรียน และการปฏิบัติตน
 17. พุดจาเป็นการให้กำลังใจแก่เพื่อน
 18. ลงมือช่วยเพื่อนเมื่อได้รับการขอร้อง
 19. เมื่อทำงานร่วมกันก็รับผิดชอบและช่วยกันแก้ไขร่วมกัน
 20. ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่น มาเป็นผลงานของตนเอง
 21. บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
 22. พุดชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติเพื่อส่วนรวม
 23. พุดมีเหตุผล
 24. เมื่อทำงานเป็นกลุ่มก็นำผลงานของกลุ่มมาเป็นผลงานของตน
 25. ไม่พุดจาให้กลุ่มหมดกำลังใจในการทำงาน
 26. ไม่นำเอาของส่วนรวมมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว
 27. ร่วมลงมือช่วยกลุ่มแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยตลอด
 28. เลือกพุดแต่ในสิ่งที่ดีงามของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม
- กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฐ์ (2545 : 31 - 32) สรุปคุณลักษณะความเมตตากรุณา ดังนี้
1. ไม่ฆ่า ช่มเหง รังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ ต่อมนุษย์ และสัตว์
 2. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลน และมีความจำเป็นกว่า
 3. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
 4. มีการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ
 5. ไม่ข่มขู่ ดุหมั่น เสียดสี พุดจาด้วยความเกรี้ยวโกรธเคียดแค้น

ตาราง 2 คุณลักษณะความเมตตากรุณาตามแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ

คุณลักษณะความเมตตากรุณา	พระราชวรมุนี	สมเด็จพระญาณสังวร	วชิรญาณโรรส	กระทรวงศึกษาธิการ	สนวน สิทธิพิไล	เจริญ ไวรวัจนกุล	นกวรรณ วิวัฒน์	รวม
1. ไม่ฆ่า ช่มเหง รังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ ต่อมมนุษย์และสัตว์	/	/	/	/	/	/	/	7
2. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน				/	/	/		3
3. มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ นุ่มนวล				/	/	/	/	4
4. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า				/	/	/	/	4
5. ไม่ข่มขู่ คุกคาม ไล่ยดสี พุดจาด้วยความเกรี้ยวโกรธเคียดแค้น				/	/			2
6. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน		/			/			2
7. แสดงความสนใจและพูดให้กำลังใจ		/			/		/	3
8. ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น					/	/		2
9. สนับสนุนผู้อื่นให้บริจาค					/			1
10. เป็นมิตรแท้ของผู้อื่น แม้ว่าเขาคิดจะทำร้ายตน		/			/			2
11. ให้อภัยเมื่อมีผู้อื่นทำให้เดือดร้อน					/			1
12. มีความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่น					/			1
13. มีความสามัคคีในหมู่คณะ					/			1
14. บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม		/			/			2
15. อยากให้ผู้อื่นได้รับความสุข ปราศจากทุกข์	/		/					2
16. ไม่ยอมรับส่วนแบ่งในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้วและไม่จำเป็น						/	/	2
17. พุดสุภาพอ่อนโยนต่อบุคคลทั่วไป						/		1
18. แสดงความเคารพนบน้อม						/		1

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง สามารถคุณลักษณะความเมตตากรุณาที่มีผู้กล่าวตรงกันมากดังนี้

1. ไม่ฆ่า ช่มเหง รังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ ต่อมมนุษย์และสัตว์
2. มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ นุ่มนวล
3. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า
4. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน
5. แสดงความสนใจและพูดให้กำลังใจ

4.3 ความสำคัญของความเมตตา

ชม ภูมิภาค (2529 : 9) กล่าวว่า ความเมตตากรุณาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดสันติสุข และเป็นเครื่องค้ำจุนสังคมตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับโลกหากมนุษย์ทุกคนหรือส่วนมากมีคุณธรรมเรื่องความเมตตากรุณาแล้ว สังคมย่อมมีแต่ความสุขสงบ และความก้าวหน้าปราศจากการเอารัดเอาเปรียบและกดขี่ซึ่งกันและกัน มนุษย์จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสังคมใดก็ตามที่บุคคลมีความเมตตากรุณาน้อย สังคมนั้นย่อมจะมีปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความทุกข์ยาก การกดขี่ข่มเหงรังแกซึ่งกันและกัน

คานาล (Kanal. 1956 : 49 - 61) กล่าวว่า ความเมตตากรุณาช่วยให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความเมตตาช่วยให้ชีวิตมีความสุขทำให้ไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งความเห็นแก่ตัวจะเป็นสิ่งทำลายชีวิตและสังคม คนที่มีความเมตตากรุณาอยู่เสมอย่อมได้รับประโยชน์หลายอย่างคือ เป็นผู้ไม่มั่งคั่งมีความสุข จิตใจสงบ เป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป ปาตานจาลี (Ferm. 1956 : 217 - 218 ; citing patanjali. n.d.) ให้ความเห็นว่าหลักคุณธรรมสูงสุดของบุคคลคือจะต้องมีความปรารถนาดี เมตตากรุณาต่อบุคคลและสรรพสิ่งทั้งหลาย

4.4 หลักเมตตา

สุชีโว ภิกขุ (2526 : 29 - 32) ได้กล่าวถึง หลักเมตตากรุณาช่วยเหลือเผื่อแผ่กันไว้ โดยแสดงหลักฐานในบาลีพระไตรปิฎกอันเป็นที่มาแห่งหลักไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ตั้งกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ (คือผู้ออกบวชด้วยกัน) ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ธรรมนี้ ย่อมเป็นที่ตั้งแห่งการให้ระลึกถึงกัน ทำให้เกิดความรัก ความเคารพเป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”

2. “พึงแผ่ไมตรีจิตไปในหมู่มสัตว์ว่า” ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้มีความสุขเกษมตนถึงความสุขเถิด สัตว์มีชีวิตเหล่าใดเหล่าหนึ่งยังเป็นผู้สะดุ้ง หรือเป็นผู้มั่นคงไม่เหลือ ยาวใหญ่ ปานกลาง ผอม หรือ อ้วน ที่แลเห็นหรือมิได้แลเห็น อยู่ไกลหรือใกล้ ที่เกิดแล้วหรือแสวงแสวงเกิดของสัตว์ทั้งปวงนั้นจงเป็นผู้มีตนถึงความสุขเถิด สัตว์อื่นอย่าพึงข่มเหงสัตว์อื่นอย่าพึงหมิ่นอะไร ไม่ควรปรารถนาทุกข์แก่กันและกัน เพราะความเคืองแค้นหรือขัดใจ มารดาถนอมลูกคนเดียวผู้เกิดจากคน เสมอด้วยชีวิตฉันใดพึงเจริญเมตตาอันเป็นไปในใจไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งปวง แม้ฉันนั้นบุคคลพึงเจริญเมตตาอันเป็นไปในใจไม่มีประมาณไปในโลกทั้งสิ้น ทั้งเบื้องตน เบื้องต่ำ เบื้องขวา เป็นธรรมอันไม่คับแคบ ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู ผู้เจริญเมตตาจิตนั้น ยืน เดิน นั่ง นอนก็ตาม พึงตั้งสตินั้นไว้ตลอดเวลาที่ตื่นอยู่ บัณฑิตทั้งหลายกล่าวกริยาอันนี้ว่าเป็น “พรหมวิหาร”

3. “ดูก่อนนักรบผู้ห้ามผู้อื่นซึ่งกำลังให้ทานชื่อว่าทำอันตรายแก่คน 3 คน คือ ทำอันตรายแก่บุญของผู้ให้ ทำอันตรายแก่ลาภผู้รับและตัวของผู้นั้นก็ถูกขุด (จากความดี) ถูกฆ่า (จากความดี) เสียก่อนแล้ว ดูก่อนนักรบผู้แทนน้ำล้างถาด เทน้ำล้างชามลงในน้ำคร่ำหรือหลุม

โสโครก ด้วยเจตนาให้สัตว์ที่อาศัยอยู่ในนั้นได้ยังชีพ เรายังกล่าวการได้บุญอันมีกิริยาที่ทำอย่างนั้น เป็นมูลจะกล่าวอะไรถึงการให้แก่มนุษย์ด้วยกันเล่า ดูก่อนว่าจะ ก็แต่ว่าเรากล่าวทานที่ให้แก่มนุษย์ถือว่ามียศมาก หากกล่าวเช่นนั้นในผู้ที่ไม่ใช่

4. “การให้ปัน 1 การพูดไพเราะ 1 การบำเพ็ญประโยชน์แก่กัน 1 การวางตนให้เหมาะสมตามธรรม 1 เหล่านี้แหละเป็นธรรมเครื่องสังเคราะห์กันในโลก เหมือนลืมนัดเป็นเครื่องมือยึดรถที่แล่นไปอยู่ฉนั้น

5. ผู้ให้ข้าวชื่อว่าให้กำลัง ผู้ให้ผ้าชื่อว่าให้ผิวพรรณ ผู้ให้ยานชื่อว่าให้ความสุข ผู้ให้ประทับชื่อว่าให้จักร

4.5 การปลูกฝังคุณลักษณะด้านความเมตตากรุณา

ชม ภูมิภาค (2529 : 11 - 12) ให้หลักการปลูกฝังความเมตตากรุณาดังนี้

1. ให้ความคิดรวบยอดที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเมตตากรุณา ความคิดรวบยอดของความเมตตากรุณา เป็นความคิดรวบยอดที่มีลักษณะเป็นนามธรรมมาก เพื่อที่จะให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง จะต้องหาตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม หลาย ๆ อย่างที่ทำให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดตรงกัน อาจจะใช้นิทาน ชาดก หรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันมาแล้ว อาจเล่าเองหรือใช้เทปบันทึกเสียง หรือหาภาพยนตร์เกี่ยวกับความเมตตากรุณามาฉายให้นักเรียนดู เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสรุปว่า ความเมตตาคืออะไรและความกรุณาให้ได้ จะต้องมีการทดสอบด้วยการเสนอตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมให้นักเรียนสามารถบอกให้ถูกต้องว่า อันใดเป็นตัวอย่างของความเมตตา อันใดเป็นตัวอย่างของความกรุณาหรือมิใช่ความเมตตากรุณา

2. สร้างทัศนคติที่ดีต่อความเมตตากรุณา เมื่อนักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเมตตากรุณาแล้ว ก็ต้องสร้างทัศนคติที่ดีต่อความเมตตากรุณา เพราะทัศนคติจะเป็นแรงหนุนและกำหนดทิศทางของพฤติกรรม สักแต่ารู้เท่านั้นไม่เป็น เครื่องกำหนดที่แน่นอนว่าคนจะประพฤติปฏิบัติ บุคคลต้องเห็นประโยชน์ เห็นความจำเป็นและมีความรู้สึกที่ดีหรือมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น บุคคลจึงจะเกิดการกระทำการปลูกฝังทัศนคตินั้น จะทำให้ด้วยการให้เขาอภิปรายได้แสดงได้รับบทบาทมาก ๆ ดังนั้น การสอนต้องเสนอตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมมาก ๆ อาจด้วยรูปภาพ ด้วยภาพยนตร์ เสนอกรณีตัวอย่าง แล้วให้นักเรียนอภิปรายอย่างกว้างขวางให้เห็นประโยชน์ของความเมตตากรุณาในชีวิตประจำวัน การรับบทบาทสมมติก็จะเป็นวิธีการสอนที่ดีอย่างหนึ่งในการสร้างทัศนคติที่ดีต่อความเมตตากรุณา จะใช้วิธีการสอนแบบใด มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้เรียนการอภิปราย การรับบทบาทสมมติอาจจะเหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมปลาย ส่วนการเล่านิทานการเสนอตัวอย่างด้วยภาพยนตร์ หรือการบันทึกเสียงอาจจะเหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมมากกว่านักเรียนชั้นมัธยม

3. ปฏิบัติให้เกิดทักษะ เป็นการให้นักเรียนได้มีโอกาสรับบทบาทสมมติในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นความเมตตากรุณาในชั่วโมงสอน โดยครูสร้างสถานการณ์จำลองที่เป็นปัญหาขึ้นมา แล้วให้นักเรียนแสดงบทบาทเพื่อแก้ปัญหานั้น ๆ นอกจากการสอนในชั้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ นอกเหนือจากการเรียนในชั้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณธรรมเรื่องเมตตากรุณานั้นมีอยู่มากมาย (ชม ภูมิภาค. 2525 : 12) เช่น

- 2.1 ให้นักเรียนโตช่วยเหลือนักเรียนเด็ก ๆ ในการข้ามถนน หรืองานอื่น ๆ ในโรงเรียน ช่วยสอนหนังสือให้แก่ชั้นเด็ก ๆ ช่วยดูแลนักเรียนเด็กกว่าที่เล่นในสนาม
- 2.2 ช่วยดูแลให้ความช่วยเหลือคนแก่ คนตาบอด หรือคนพิการในการข้ามถนน
- 2.3 ช่วยดูแลให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่เจ็บป่วย
- 2.4 ให้การช่วยเหลือคนต่างถิ่นที่ต้องการไปในที่ซึ่งเขาต้องการ ด้วยการช่วยแนะนำบอกทางและอื่น ๆ เพื่อให้เขาไปที่เขาต้องการได้
- 2.5 ช่วยบอกอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำที่เขาอาจไม่ทราบหรือเท่าไม่ถึงการณ์ในอันตรายที่จะเกิดขึ้น
- 2.6 ช่วยกันบริจาคแก่เด็กขาดแคลน หรือเมื่อนักเรียนในโรงเรียนเดียวกันประสบภัยและอื่น ๆ เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อน
- 2.7 จัดกิจกรรมช่วยกันพัฒนาหรือทำความสะอาดในบริเวณโรงเรียน บริเวณวัด สถานที่ราชการ หรือชุมชน เป็นการแสดงความเมตตา โดยมุ่งให้คนอื่นเป็นสุข

จากเอกสารข้างต้นจะเห็นได้ว่าความเมตตากรุณาเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญยิ่งและควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนของชาติ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อความสันติสุขของสังคม จะต้องปลูกฝังคุณลักษณะเช่นนี้ให้เกิดขึ้นในหัวใจของคนไทยทุกคนจะต้องช่วยกันทั้งสถานศึกษาและชุมชนต้องดำเนินการตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อให้เกิดเป็นอุปนิสัยในการที่จะเกิดลักษณะนิสัย หรืออุปนิสัยได้นั้น จะต้องเกิดทั้งความเข้าใจในความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเมตตากรุณาจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อความเมตตากรุณาและด้วยการปฏิบัติจริง ๆ ด้วย อันจะนำไปสู่การสร้างสันติสุขในสังคม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

กุหลาบ ดิยะสัตย์กุลโกวิท (2530) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาและการเปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2530 โรงเรียนสวนอนันต์ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาระดับพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและเปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และด้านความซื่อสัตย์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนหญิง 207 คน เป็นนักเรียนชาย 160 คน รวม 367 คน พบว่านักเรียนมีพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมทุกคุณลักษณะรวม และจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกัน นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมรวมทุกคุณลักษณะ และจำแนกเป็นคุณลักษณะแตกต่างกัน นักเรียนหญิงมีจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชายในทุกคุณลักษณะ นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมรวมทุกคุณลักษณะและจำแนกตามคุณลักษณะแตกต่างกันยกเว้นความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน

ดุสิต เดชภิมล และคนอื่น ๆ (2533) ได้ศึกษาทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เขตจังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามเพศ ชั้นปี กลุ่มสถานศึกษา และโดยส่วนรวม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นปีที่ 1 และปีสุดท้าย ประจำปีการศึกษา 2531 รวมทั้งหมด 360 คน จากการวิจัยพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีทัศนคติต่อพุทธศาสนาดีกว่านักศึกษาปีสุดท้าย นักศึกษาหญิงมีทัศนคติต่อพุทธศาสนาดีกว่านักศึกษาชาย

เยาวภา รักการงาน (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการเปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาริตสังกัตทบวงมหาวิทยาลัยในเขตภาคกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบขั้นพัฒนาการและคุณลักษณะทางจริยธรรมในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่มีระดับการศึกษา เพศ ระดับเจตคติทางวิทยาศาสตร์ และระดับเจตคติต่อวิทยาศาสตร์แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาวิจัย พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมไม่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะทางจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกัน นักเรียนชายกับนักเรียนหญิงในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีขั้นพัฒนาการและคุณลักษณะทางจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความเสียสละแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ชาย และหญิงมีขั้นพัฒนาการและคุณลักษณะทางจริยธรรมไม่แตกต่างกัน สำหรับผลการศึกษาเจตคติทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 มีขั้นพัฒนาการและคุณลักษณะทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ และความเมตตากรุณาแตกต่างกัน แต่นักเรียนที่มีระดับเจตคติต่อวิทยาศาสตร์มีขั้นพัฒนาการและคุณลักษณะทางจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีระดับเจตคติทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันมีขั้นพัฒนาการและคุณลักษณะทางจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณาแตกต่างกัน แต่นักเรียนที่มีระดับเจตคติต่อวิทยาศาสตร์แตกต่างกัน มีขั้นพัฒนาการและคุณลักษณะทางจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อความอดุสาหะ และความเมตตากรุณาแตกต่างกัน

จารุวรรณ พานทอง (2536 : 74 - 76) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 429 คน เป็นชาย 232 คน เป็นหญิง 197 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบเหตุผลเชิงจริยธรรม จำนวน 30 ข้อ พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดุสาหะ และความยุติธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ ปีที่ 3 มีเหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ มีเหตุผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รัชณี ชังชู (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่องการจัดกิจกรรมนักเรียนเพื่อพัฒนาจริยธรรมและความสามารถด้านทักษะของนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนปราโมชวิทยารามอินทรา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการจริยธรรมและความสามารถด้านทักษะและผลงานในการปฏิบัติกิจกรรมนักเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนปราโมชวิทยารามอินทรา ประชากรในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 2, 4 และ 6 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2537 จำนวน 728 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนดำเนินกิจกรรมและโครงการเชิงเหตุผล เพื่อให้ดำเนินงานด้านกิจกรรม แบบประเมินผลงาน และทักษะการปฏิบัติงาน แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม และทดสอบการพัฒนาการจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เข้าร่วมกิจกรรมมีพัฒนาการเชิงจริยธรรมโดยเฉลี่ยอยู่ระดับสูง โดยมีพัฒนาการเชิงจริยธรรมระดับสูงในกิจกรรมส่งเสริมคณิตศาสตร์ นันทนาการ และแนะ ทักษะศึกษา สุขาภิบาลอาหารและโภชนาการ ส่งเสริมสุขภาพพลานามัย และมีพัฒนาการจริยธรรมระดับปานกลางในกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย อนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งเสริมภาษาไทย ส่งเสริมภาษาอังกฤษ ศาสนา และการใช้ห้องสมุด

2. นักเรียนทั้ง 3 ระดับ มีพัฒนาการจริยธรรมเชิงเหตุผลสูงถึงระดับดีมาก ส่วนในด้านความมีวินัย ด้านความซื่อสัตย์และด้านความยุติธรรม การตรงต่อเวลา ส่วนด้านความขยันอดทน เสียสละ ด้านความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และด้านความรับผิดชอบต่ออยู่ในระดับดี

3. นักเรียนทั้ง 3 ระดับ มีความสามารถในการด้านผลงานและทักษะปฏิบัติงาน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีทักษะการปฏิบัติระดับสูง ในกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม นันทนาการและแนะแนว

สมนึก แกระหัน (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร ด้านความสามัคคี ความเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร และความเสียสละ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร ปีการศึกษา 2541 จำนวน 236 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษามุกดาหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูงทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านความสามัคคี ความเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร และความเสียสละ

2. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชายทุกด้าน

กัลยา ศรีปาน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ ปีการศึกษา 2542 จำนวน 182 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. ระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ โดยภาพรวม และองค์ประกอบด้านความใฝ่รู้ ด้านการประหยัด ด้านความเสียสละ ด้านความเมตตา ด้านการตรงต่อเวลา ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง องค์ประกอบด้านความขยัน ความมีระเบียบวินัย ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความเป็นผู้มีวิวัฒธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความอดทน ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม อยู่ในระดับน้อย

2. คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ ตามตัวแปรเพศ พบว่า นักเรียนหญิงมีคุณธรรม จริยธรรมแตกต่างจากนักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 โดยนักเรียนหญิงจะมีคุณธรรม จริยธรรมมากกว่านักเรียนชาย

3. คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ ตามตัวแปรระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยนักเรียนในระดับชั้นที่สูงกว่ามีคุณธรรม จริยธรรมมากกว่านักเรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่า

กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฐ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนโดยรวมและจำแนกตามเพศ และเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันในด้านเพศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2544 จำนวน 1,208 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือวัดที่ใช้คือแบบสอบถามวัดคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมโดยใช้โปรแกรม SPSS สกัด

องค์ประกอบด้วยเทคนิคแกนสำคัญ PC และหมุนแกนแบบอโรทอนอลวิธีแวนแมกซ์ และเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนโดยรวมและจำแนกตามเพศ พบว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม 1 องค์ประกอบ คือ จริยธรรม
2. เปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมแต่ละด้านของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง พบว่า ด้านความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านวินัยและความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านประหยัด และด้านความกตัญญู แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชัยณรงค์ ศรีสุข (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ตามการรับรู้ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 285 คน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ แบบทดสอบเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ 5 ด้าน คือ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านมีความเมตตากรุณา ด้านมีวินัย ด้านมีความรับผิดชอบ และด้านการประหยัด จำนวน 50 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.21 ถึง 0.69 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานใช้ $t - test$

ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมและนักเรียนหญิง มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ยกเว้นนักเรียนโดยรวมมีความซื่อสัตย์สุจริตอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนชายคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง
2. นักเรียนหญิงมีค่าเฉลี่ยคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน มากกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธิดา เลิศพรประสพโชค. (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) และเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) โดยแยกตามเพศและระดับชั้นที่ศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) ในช่วงชั้นที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ซึ่งเลือกมาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวัดคือแบบสอบถามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .8934 วิเคราะห์องค์ประกอบโดยใช้โปรแกรม SPSS สกัดองค์ประกอบด้วยเทคนิคแกนสำคัญ PC และหมุนแกนแบบอโรทอนอล

วิธีแวนแมกซ์ เปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงด้วยวิธี Independent Samples t – test เปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่มีระดับชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน โดย One - Way ANOVA

ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. วิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) พบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน มี 5 องค์ประกอบ คือ วินัย ความรับผิดชอบ ความกตัญญู ความมีเหตุผล และมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

2. เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิง พบว่า คุณลักษณะความรับผิดชอบ วินัย กตัญญู และด้านจิตใจเป็นประชาธิปไตย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความมีเหตุผล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. เปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ของนักเรียนที่มีระดับชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน พบว่า คุณลักษณะความรับผิดชอบ เพียงด้านเดียวที่แตกต่างกัน โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไม่แตกต่างกัน ส่วนคุณลักษณะด้านอื่น ๆ ทั้ง 4 ด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมเชาว์ ศรีศักดิ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี และเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรม โดยจำแนกตามเพศ และสถานภาพทางครอบครัว ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2545 จำนวน 10,537 คน สุ่มแบบแบ่งเป็นชั้นภูมิ ผสมกับแบบกลุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,059 คน รวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม ได้รับแบบสอบถาม ที่สมบูรณ์กลับคืน จำนวน 1,007 คน คิดเป็นร้อยละ 95.08 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความแปรปรวนแบบสองทาง

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรม ด้านความใฝ่รู้ ความขยัน ความกตัญญูทวดเวท ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี อยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านความประหยัด นักเรียนชายอยู่ใน ระดับปานกลาง นักเรียนหญิงอยู่ในระดับน้อย ด้านความสามัคคี ความเสียสละ และความเมตตากรุณา ชาย และ หญิงอยู่ใน ระดับน้อย กรณีจำแนกจากลักษณะการอยู่อาศัย ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทางจริยธรรมในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านความสามัคคี ความเสียสละ และความเมตตากรุณาอยู่ในระดับน้อย

2. นักเรียนชายและหญิง และนักเรียนที่มีสถานภาพทางครอบครัวแตกต่างกัน

มีพฤติกรรมทางจริยธรรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ธนินทร จำนงค์ผล (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้กรณีตัวอย่างที่มีผลต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดภาชี เขตพัฒนา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2547 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาน้อย จำนวน 28 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายจากประชากร แล้วสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 14 คน กลุ่มทดลองได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง แต่กลุ่มควบคุมไม่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง เครื่องมือใช้คือโปรแกรมการใช้กรณีตัวอย่าง และแบบสอบถามความเมตตากรุณา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ $t - test$

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาเพิ่มขึ้น หลังจากได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนมีเหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความเมตตากรุณาเพิ่มขึ้น หลังจากไม่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาเพิ่มขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พิไลลักษณ์ ทองรอด (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับคุณธรรมจริยธรรม 7 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความประหยัด และความกตัญญูของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 487 คน เลือกมาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามด้านความเชื่อมั่นในตนเอง สัมพันธภาพภายในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความประหยัด และความกตัญญูของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างชุดตัวแปรอิสระ ด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด กวดขัน การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย สัมพันธภาพภายในครอบครัว ความเชื่อมั่นในตนเอง กับชุดตัวแปรตามคุณธรรมจริยธรรม มีค่าสหสัมพันธ์ของชุดที่ 1 -3 เท่ากับ .594 , .404 และ .201 ตามลำดับ ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และชุดที่ 4 มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .169 ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. น้ำหนักความสำคัญคาโนนิคอลระหว่างปัจจัยบางประการกับคุณธรรมจริยธรรม ทั้ง 4 ชุด พบว่า ในชุดแรกปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันส่งผลซึ่งกันและกันกับความซื่อสัตย์ และความกตัญญู

ในชุดที่สองปัจจัยด้านสัมพันธภาพภายในครอบครัวส่งผลซึ่งกันและกันกับความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความประหยัดในแบบที่หนึ่ง และปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งผลซึ่งกันและกันกับความรับผิดชอบและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ในชุดที่สามปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย สัมพันธภาพภายในครอบครัว ส่งผลซึ่งกันและกันกับความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในแบบที่หนึ่ง และปัจจัยที่สามด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ความเชื่อมั่นในตนเองส่งผลซึ่งกันและกันกับความปลอดภัย และความเมตตากรุณา

ในชุดที่สี่ปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและความเชื่อมั่นในตนเองส่งผลซึ่งกันและกันกับความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในแบบที่หนึ่ง และปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน สัมพันธภาพภายในครอบครัวส่งผลซึ่งกันและกันกับความมีวินัย ความประหยัด และความกตัญญู

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

เรสท์ (Rest.1977) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศกับการพัฒนาทางจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 74 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 40 คน โดยสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง สถิติปัญญานกลางมีจำนวนชายหญิงเท่ากัน พบว่าหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าชายในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

เรเมอร์ (Reimer.1989) ได้สำรวจความเข้าใจของวัยรุ่น และโครงสร้างความหมายของความรับผิดชอบและประเมินถึงกระบวนการของความเข้าใจและโครงสร้างความรับผิดชอบเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยรุ่นในด้านการพัฒนาตนเอง และความรับผิดชอบกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจำนวน 72 คน อายุ 12 – 18 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ 4 ฉบับ ได้แก่แบบสัมภาษณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก จำนวน 2 ฉบับ แบบสัมภาษณ์ของเรแกน (Regent Subject: - Object) จำนวน 2 ฉบับ เป็นคำถามเกี่ยวกับความรับผิดชอบผลการวิจัย พบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความสัมพันธ์กับอายุและเพศ

ชาร์ป (Sharp.1992) ได้ศึกษาวุฒิภาวะในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและประสบการณ์ชีวิตของวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นวัยรุ่นชาย 49 คน วัยรุ่นหญิง 40 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบความสามารถของวุฒิภาวะ ของไอโอว่า (IOWA) ผลการวิจัยพบว่า วินัยทางบ้านและวุฒิภาวะทางจริยธรรม ในเพศชายและหญิงมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติการเข้าทำกิจกรรมกับวุฒิภาวะทางจริยธรรม

ซิมเมอร์แมน (Zimmerman.1992) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลของเพศกับมีส่วนร่วมในการกีฬาที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 120 คน มีอายุระหว่าง 16 – 18 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีสองชนิด คือ แบบสอบถามประวัติ และแบบสอบถาม ดีไฟนิงอิชชู ซึ่งพัฒนามาจากแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม สูงกว่านักกีฬาชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาตามระดับชั้นจริยธรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับจริยธรรมอยู่ในระดับเหนือเกณฑ์

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้วิจัยส่วนใหญ่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรเพศ ระดับชั้น สัมพันธภาพภายในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู ฯลฯ แต่ผลการวิจัยก็ยังไม่สามารถสรุปได้แน่นอน โดยเฉพาะตัวแปรที่เกี่ยวกับเพศ และระดับชั้น จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยได้ผลต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคูณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา โดยที่ผู้วิจัยคิดว่าเพศ ระดับชั้นน่าจะมีผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา เพราะสังคมไทยยังมีการกำหนดบทบาทของชายและหญิงที่แตกต่างกันพอสมควร แม้จะมีการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพเพื่อความเท่าเทียมกันมากขึ้นในปัจจุบันก็ตาม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 27 โรงเรียน แบ่งเป็น นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 8,482 คน เป็นเพศชาย 4,254 คน เพศหญิง 4,228 คน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 8,826 คน เป็นเพศชาย 4,539 คน เพศหญิง 4,287 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 7,446 คน เป็นเพศชาย 3,623 คน เพศหญิง 3,823 คน รวมจำนวน 24,754 คน เป็นเพศชาย 12,416 คน เพศหญิง 12,338 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 632 คน แบ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 215 คน เป็นเพศชาย 109 คน เพศหญิง 106 คน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 227 คน เป็นเพศชาย 117 คน เพศหญิง 110 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 190 คน เป็นเพศชาย 95 คน เพศหญิง 95 คน โดยการสุ่มสองขั้นตอน (Two Stage Random Sampling) โดยการสำรวจข้อมูลหน่วยสมาชิกของประชากรจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิคือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม แล้วจัดกรอบการสุ่ม (Sampling Frame) โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีขนาดโรงเรียนเป็นชั้น (Strata) และมีโรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit) โดยแบ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ จากการสำรวจข้อมูลหน่วยสมาชิกของประชากรจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิคือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม แล้วจัดกรอบการสุ่ม (Sampling Frame) ดังตาราง 3 ในแต่ละขนาดสุ่มโรงเรียนมา 25 % ได้โรงเรียนขนาดเล็ก 2 โรง

ขนาดกลาง 2 โรง และขนาดใหญ่ 3 โรง

ตาราง 3 จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดของโรงเรียนและเพศ

ขนาดโรงเรียน	โรงเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
เล็ก	บางหลวงวิทยา	142	116	258
	ปรกแก้ววิทยา	140	83	223
	เพิ่มวิทยา	158	110	268
	พลอยจาตุรจินดา	78	69	147
	สถาพรวิทยา	146	108	254
	บัวปากท่าวิทยา	140	120	260
	ปรีดารามวิทยาคม	135	137	272
กลาง	ภัทรญาณวิทยา	395	360	755
	ศาลาดีกวิทยา	234	224	458
	บ้านหลวงวิทยา	208	204	412
	จิวรายบุญมีรังษะดี	289	197	486
	แหลมบัววิทยา	199	192	391
	โพรงมะเต๋อวิทยา	324	257	581
	สระกะเทียมวิทยาคม	280	236	516
ใหญ่	พระปฐมวิทยาลัย	1,478	642	2,120
	ราชินีบูรณะ	-	1,880	1,880
	วัดห้วยจรเข้มหาวิทยาคม	653	530	1,183
	ศรีวิชัยวิทยา	1,011	838	1,849
	สิรินธรราชวิทยาลัย	734	1,119	1,853
	กำแพงแสนวิทยา	593	585	1,178
	มัธยมฐานบินกำแพงแสน	892	849	1,741
	บางเลนวิทยา	393	464	857
	สามพรานวิทยา	488	401	889
	รัตนโกสินทร์สมโภชบวรนิเวศศาลายา	401	358	759
	ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย	715	-	715
	คงทองวิทยา	510	502	1,012

ตาราง 3 (ต่อ)

ขนาดโรงเรียน	โรงเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
ใหญ่	วัดไร่ขิงวิทยา	951	983	1,934
	กาญจนภิเษกวิทยาลัยนครปฐม	729	774	1,503
	รวม	12,416	12,338	24,754

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และ เขต 2 (พ.ศ.2549)

ขั้นที่ 2 สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ระดับชั้นและเพศเป็นชั้นของการสุ่ม และมีนักเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม (Sampling Unit) จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ในระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % (มยุรี ศรีชัย.2538 : 104 -105) ได้กลุ่มตัวอย่างดังตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำแนกตามขนาดโรงเรียนและระดับชั้น

ขนาด โรงเรียน	ชื่อโรงเรียน	จำนวน (คน)						รวม
		ม. 1		ม. 2		ม. 3		
		ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	
เล็ก	ปรกแก้ววิทยา	5	5	5	5	5	5	30
	ปรีดารามวิทยาคม	5	5	5	5	5	5	30
กลาง	สามพรานวิทยา	10	9	12	11	10	10	62
	รัตนโกสินทร์สมโภชฯ	10	9	12	11	10	10	62
ใหญ่	พระปฐมวิทยาลัย	28	28	29	26	23	23	157
	สิรินธรราชวิทยาลัย	26	26	27	26	20	20	145
	กาญจนนาภิเษกวิทยาลัยฯ	25	24	27	26	22	22	146
รวม		109	106	117	110	95	95	632

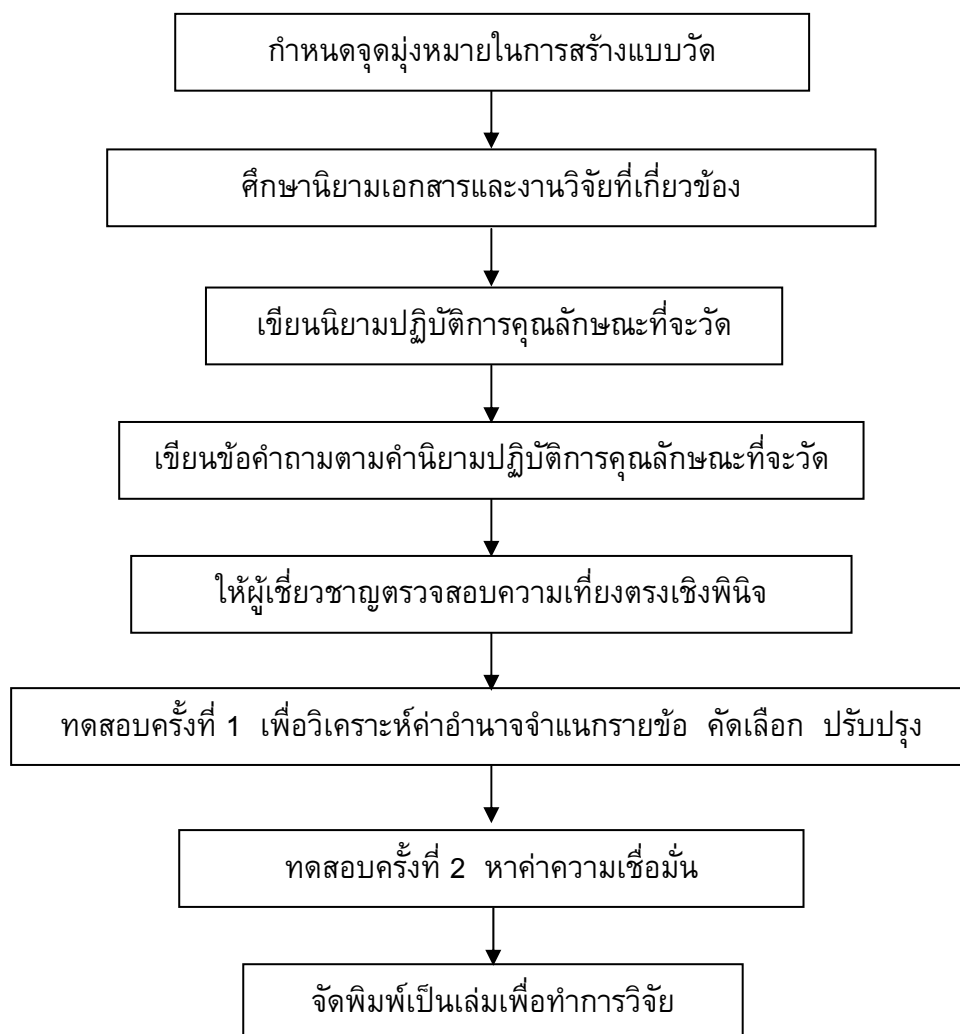
การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ขนาดกลุ่มตัวอย่างดังปรากฏตามตารางที่ 3 ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และดำเนินการสุ่มที่อาศัยการกำหนดความคลาดเคลื่อน (Limit of error) และระดับความเชื่อมั่น (Level of confidence : $1 - \alpha$) ที่ .95 ในการประมาณค่าเฉลี่ยของประชากร โดยอาศัยข้อมูลในการประมาณค่าขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ขนาดความคลาดเคลื่อน เท่ากับ 1.0 คะแนน จากคะแนนเต็มของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา ผู้วิจัยถือว่าขนาดความคลาดเคลื่อนที่กำหนดขึ้นนี้เป็นขนาดที่เพียงพอที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ในการตัดสินใจตัดสินใจที่เกี่ยวข้อได้

ค่าประมาณความแปรปรวนของกลุ่มประชากร (σ^2) ที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เกิดจากการนำแบบทดสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลจริง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 50 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 50 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 50 คน พบว่า มีค่าความแปรปรวนเท่ากับ 172.861 , 177.829 และ 131.726 ตามลำดับ โดยผู้วิจัยได้นำค่าความแปรปรวนนี้ไปประมาณค่าขนาดกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียน ตามลำดับขั้น ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ลำดับขั้นในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จากภาพประกอบ 2 เป็นการแสดงลำดับขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งรายละเอียด ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบวัด ดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาคูณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม

1.2 เพื่อเปรียบเทียบคูณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนจำแนกตามเพศและระดับชั้น

1.3 เพื่อศึกษาผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศ กับระดับชั้นของนักเรียนที่มีผลต่อคูณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา

2. ศึกษานิยาม ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแบบวัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแบบวัดคูณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา

3. เขียนนิยามปฏิบัติตามคูณลักษณะที่ต้องการจะวัด ซึ่งสรุปจากนิยามและลักษณะของผู้มีคูณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาที่ค้นคว้ามาจากเอกสารต่าง ๆ

4. เขียนข้อคำถามตามนิยามปฏิบัติการในแต่ละคูณลักษณะที่ได้กำหนดไว้ โดยสร้างเป็นแบบสถานการณ์เลือกตอบ มีตัวเลือก 3 ตัวเลือก จำนวน 71 ข้อ

5. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ประธานและกรรมการตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือและหลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงพิณิจ (Face Validity) โดยผู้วิจัยปรับปรุงข้อความตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ซึ่งมีค่าตั้งแต่ 0.6 – 1.00 ได้แบบวัดจำนวน 61 ข้อ

6. ทดลองครั้งที่ 1 โดยนำแบบวัดคูณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาที่ได้จากข้อ 5 ไปวัดกับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา โรงเรียนภัทรญาณวิทยา และโรงเรียนปริตารามวิทยาคม จำนวน 150 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม

7. วิเคราะห์ข้อคำถามจากการทดลองครั้งที่ 1 เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อ (Item Analysis) โดยใช้ค่า t - test เพื่อคัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกที่ค่า t มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้จำนวน 50 ข้อ ซึ่งมีค่า t ระหว่าง 2.81 – 6.30

8. นำคะแนนจากการทดลองใช้ครั้งที่ 1 ในข้อ 7 มาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดโดยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient - α) ของครอนบัค (Cronbach) ปรากฏว่าแบบวัดคูณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90

9. จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม แล้วนำไปเก็บข้อมูลเพื่อการทำวิจัยต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 50 ข้อ แบบวัดมีลักษณะเป็นสถานการณ์ ชนิด 3 ตัวเลือก

ลักษณะของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนผู้ตอบแบบวัด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. ระดับชั้น
 - ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 1
 - ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 2
 - ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 3

ตอนที่ 2 ส่วนที่เป็นสถานการณ์ เป็นคำตอบแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก คือ ก. , ข. และ ค.

โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบตามความรู้สึกหรือการปฏิบัติเพียงข้อเดียว

ตัวอย่างข้อคำถาม

คำชี้แจงในการทำแบบวัด

1. แบบวัดฉบับนี้มีทั้งหมด 50 ข้อ แต่ละข้อเป็นสถานการณ์ระหว่างนักเรียนกับบุคคลต่าง ๆ โดยในแต่ละสถานการณ์จะมีวิธีการแสดงความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น ๆ
2. วิธีตอบแบบวัด ให้นักเรียนเลือกวิธีแสดงความรู้สึก หรือการกระทำที่กำหนดมา สถานการณ์ละ 1 แบบ ที่นักเรียนคิดว่าหากสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นกับนักเรียน นักเรียนจะแสดงความรู้สึกหรือกระทำในลักษณะดังกล่าวนั้น หรือที่นักเรียนคิดว่าใกล้เคียงกับการกระทำของนักเรียนมากที่สุด

ความเมตตากรุณา

0. วีรเดชมีอาชีพจับสัตว์ป่าส่งขายให้ชาวต่างประเทศ ซึ่งมีรายได้ดีทำให้ฐานะของเขาดีขึ้น ถ้านักเรียนเป็นวีรเดชจะไม่ทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
 - ก. กลัวถูกตำรวจจับ (0)
 - ข. เป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย (1)
 - ค. จะทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์ (2)
00. หลังจากเรียนวิชาวิทยาศาสตร์แล้ว ศุภชัยชอบจับสัตว์ เช่น จิ้งจก กบ เขียด มาผ่าตัดเล่นเป็นประจำ ถ้านักเรียนเป็นศุภชัยจะไม่ทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
 - ก. เป็นการทรมานสัตว์ (2)
 - ข. กลัวคนอื่นว่าใจร้าย (0)
 - ค. ไม่ใช่วิชาเรียนวิทยาศาสตร์ (1)

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีเกณฑ์การใช้คะแนนดังนี้

- 2 คะแนน หมายถึง ข้อความที่มีลักษณะแสดงถึงความเมตตากรุณาสูง
- 1 คะแนน หมายถึง ข้อความที่มีลักษณะแสดงถึงความเมตตากรุณาปานกลาง
- 0 คะแนน หมายถึง ข้อความที่มีลักษณะแสดงถึงความเมตตากรุณาน้อย

การแปลความหมายคะแนน (จำนวน 50 ข้อ คะแนนเต็ม 100 คะแนน)

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
66.67 - 100.00	มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาสูง
33.34 - 66.66	มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาปานกลาง
0.00 - 33.33	มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาน้อย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการดังนี้

1. ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครปฐมที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. ติดต่อโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. จัดเตรียมแบบวัดให้มากกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 20 เพื่อใช้ในกรณีที่

ต้องคัดเลือกแบบวัดที่นักเรียนตอบไม่สมบูรณ์ หรือไม่มีความตั้งใจในการตอบออกไป

4. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนสิงหาคม 2549 ถึงเดือนกันยายน 2549 โดยให้นักเรียนตอบแบบวัด ซึ่งก่อนที่นักเรียนจะทำการตอบแบบวัด ผู้วิจัยจะเป็นผู้ชี้แจง เพื่อลดความตึงเครียด ให้นักเรียนวางใจว่าไม่มีผลกระทบต่อนักเรียน เพื่อว่านักเรียนจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงมากที่สุด แต่มีจำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย โรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย และโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยฯ ที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลคืนได้ภายในวันนั้น จึงนำแบบวัดฝากไว้กับอาจารย์ฝ่ายวิชาการของโรงเรียน แล้วอาจารย์ฝ่ายวิชาการจะนำแบบวัดให้นักเรียนทำโดยโรงเรียนจะนัดหมายให้ไปรับแบบวัดคืนตามวันเวลาที่กำหนด

5. ตรวจสอบและคัดแยกแบบวัดที่ได้รับการตอบที่ไม่สมบูรณ์ หรือว่ามีร่องรอยระบุถึงการไม่ตั้งใจทำแบบวัด โดยพิจารณาตามขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย จำนวน 632 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 215 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 227 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 190 คน

6. ทำการลงรหัสและจัดระบบข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาคความเที่ยงตรงเชิงพินิจ โดยการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruency : IOC) ตามวิธีของโรวินELLI และแฮมเบลตัน (Rovinelli and Hambelton)

2. หาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัด โดยใช้เทคนิค 25 % ในการแบ่งกลุ่มสูงกลุ่มต่ำซึ่งคำนวณโดยใช้ t - test ที่ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มที่มีคะแนนสูงกับกลุ่มคะแนนต่ำ ซึ่งค่า t ที่ได้จะคัดเลือกข้อที่มีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยที่ระดับ .05

3. ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดโดยประมาณค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา(α -Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach)

4. เปรียบเทียบระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วย สถิติทดสอบเอฟ (F-test) จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two-Way Analysis of Variance) และทดสอบภายหลังด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe')

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้ในการประมาณค่าเฉลี่ยของประชากรโดยใช้สูตรการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random sampling) ด้วยความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เปอร์เซนต์ ($\alpha = .05$) ซึ่งมีค่า $Z_{\alpha/2} = 1.96$ (มยุรี ศรีชัย. 2538 : 104-105)

$$n = \frac{\sum_{g=1}^k \frac{N_g^2 S_g^2}{W_g}}{\frac{N^2 e^2}{Z_{\alpha/2}^2} + \sum_{g=1}^k N_g S_g^2}$$

เมื่อ	n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม
	N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด
	k	แทน	จำนวนขนาดของโรงเรียน
	N_g	แทน	จำนวนนักเรียนในชั้นที่ g
	S_g^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนในชั้นที่ g
	W_g	แทน	สัดส่วนของนักเรียนชั้นที่ g
	e	แทน	ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

2. ค่าสถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 หาความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) ของแบบวัดโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Congruency) (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2545:179)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบวัดแต่ละข้อกับความมุ่งหมาย
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัด (Item Analysis) เพื่อตรวจสอบค่าอำนาจจำแนก โดยใช้สูตรสถิติค่า t -test (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2531 : 185)

$$t = \frac{\overline{X}_H - \overline{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2}{n_H} + \frac{S_L^2}{n_L}}}$$

เมื่อ	t	แทน	อำนาจจำแนกของแบบวัด
	$\overline{X}_H$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของคะแนนกลุ่มสูง
	$\overline{X}_L$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของคะแนนกลุ่มต่ำ
	S_H^2	แทน	ความแปรปรวนของการกระจายคะแนนกลุ่มสูง
	S_L^2	แทน	ความแปรปรวนของการกระจายคะแนนกลุ่มต่ำ
	n_H	แทน	จำนวนคนที่เลือกมาจากกลุ่มคะแนนสูง
	n_L	แทน	จำนวนคนที่เลือกมาจากกลุ่มคะแนนต่ำ

3.3 หาค่าความเชื่อมั่นแต่ละฉบับโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient - α) ของครอนบัค (Cronbach) (บุญเชิด ภิญโญนนันทพงษ์. 2545 : 220)

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด
	K	แทน	จำนวนข้อคำถามของแบบวัด
	S_i^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
	S_t^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย (M) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S)

3.2 เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียน จำแนกตามเพศ ระดับชั้น โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two - Way Anova of Variance) โดยใช้สูตรดังนี้ (นิคม ดังคะพิภพ. 2543 : 150)

3.2.1 การทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยตัวแปรจัดกลุ่ม A

$$F_A = \frac{MS_A}{MS_{W.cell}}$$

3.2.2 การทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยตัวแปรจัดกลุ่ม B

$$F_B = \frac{MS_B}{MS_{W.cell}}$$

3.2.3 การทดสอบปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรจัดกลุ่ม A และ B

$$F_{AB} = \frac{MS_{AB}}{MS_{W.cell}}$$

3.3 กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ใช้วิธีทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe' s test for all Possible Comparison) (ประกอบ กรรณสูต. 2528)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคูณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลตามลำดับดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์และแปลผล

N	แทน	จำนวนนักเรียน ในกลุ่มตัวอย่าง
M	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
$S_{\bar{X}}$	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ย
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F - distribution
df	แทน	ระดับชั้นของความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Mean Square)
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ค่าสถิติพื้นฐานของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการประมาณค่า

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 จังหวัดนครปฐมจำแนกตามเพศและระดับชั้น

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนที่มีระดับชั้นต่างแตกต่างกัน ด้วยสถิติทดสอบ HSD ของ Scheffe'

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ค่าสถิติพื้นฐานของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการประมาณค่า

ตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาที่มีเพศและระดับชั้นต่างกันของนักเรียน

ระดับชั้น	เพศ	N	M	S	$S_{\bar{X}}$	การประมาณ ค่าเฉลี่ยประชากร	แปลความหมาย
ม.1	ชาย	130	59.73	9.03	0.79	58.18 - 61.27	ปานกลาง
	หญิง	85	61.72	9.16	0.99	59.77 - 63.66	ปานกลาง
	รวม	215	60.52	9.11	0.62	59.30 - 61.73	ปานกลาง
ม.2	ชาย	100	64.11	10.94	1.09	61.97 - 66.24	ปานกลาง
	หญิง	127	68.11	11.46	1.01	66.13 - 70.08	สูง
	รวม	227	66.34	11.38	0.75	64.87 - 67.81	ปานกลาง
ม.3	ชาย	91	73.28	11.47	1.20	70.92 - 75.63	สูง
	หญิง	99	80.07	9.68	0.97	78.16 - 81.97	สูง
	รวม	190	76.82	11.08	0.80	75.25 - 78.38	สูง
รวม	ชาย	321	64.93	11.74	0.65	63.65 - 66.25	ปานกลาง
	หญิง	311	70.17	12.58	0.71	68.77 - 71.56	สูง
	รวม	632	67.51	12.43	0.49	66.54 - 68.47	สูง

จากตาราง 5 พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาอยู่ในระดับสูง (67.51 คะแนน) โดยนักเรียนชายมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาอยู่ในระดับปานกลาง (64.93 คะแนน) นักเรียนหญิงมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาอยู่ในระดับสูง (70.17 คะแนน) ระดับชั้น พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาอยู่ในระดับปานกลาง (60.52 คะแนน , 66.34 คะแนน ตามลำดับ) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาอยู่ในระดับสูง (67.51 คะแนน) เพศ พบว่า นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาอยู่ในระดับปานกลาง (59.73 คะแนน และ 64.11 คะแนน ตามลำดับ) นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2

มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาอยู่ในระดับปานกลางและ สูง (61.72 คะแนน และ 68.11 คะแนน ตามลำดับ) ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาอยู่ในระดับปานกลางและสูง (64.93 คะแนน และ 70.17 คะแนน ตามลำดับ)

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง และมีระดับชั้นแตกต่างกัน และศึกษาผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับชั้นที่มีผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา ด้วยสถิติทดสอบ เอฟ (F – test) จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two – way Analysis of Variance)

ตาราง 6 การเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงด้วยสถิติทดสอบ เอฟ (F–test) จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two-way Analysis of Variance)

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
เพศ	2797.40	1	2797.40	26.12**	.00
ระดับชั้น	25829.25	2	12914.63	120.60**	.00
เพศและระดับชั้น	568.11	2	284.05	2.65	.07
ความคลาดเคลื่อน	67031.67	626	107.07		
รวมทั้งหมด	2978361.00	632			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 6 พบว่า นักเรียนชาย นักเรียนหญิง และนักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและระดับชั้นที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา
กรุณาของนักเรียนที่มีระดับชั้นต่างแตกต่างกัน ด้วยสถิติทดสอบ HSD ของ Scheffe'

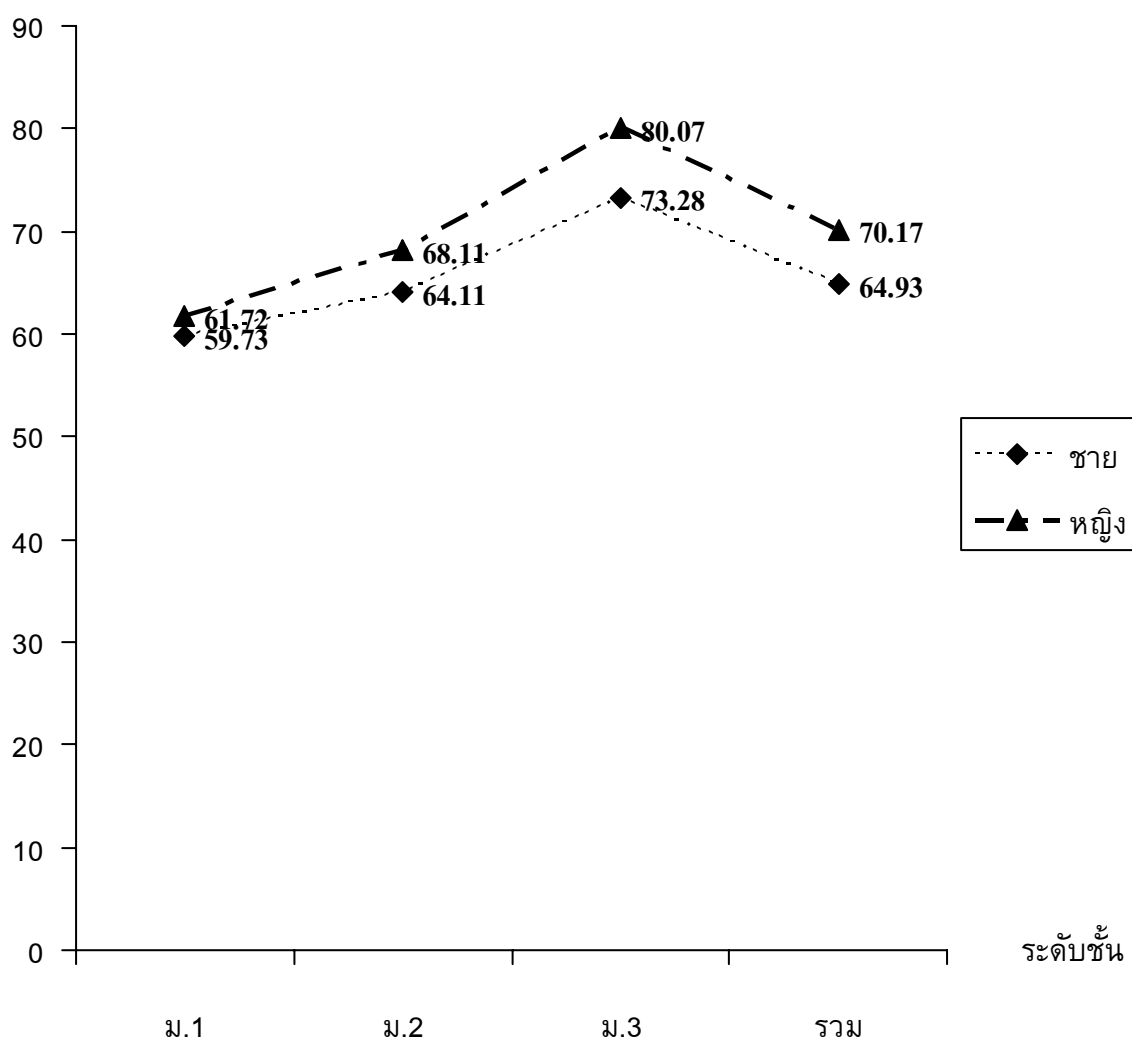
ตาราง 7 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ของคะแนนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา
กรุณาของนักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกัน ด้วยสถิติทดสอบ HSD ของ Scheffe'

ระดับชั้น	M	มัธยมศึกษาปีที่ 1	มัธยมศึกษาปีที่ 2	มัธยมศึกษาปีที่ 3
		60.52	66.34	76.82
มัธยมศึกษาปีที่ 1	60.52	-	5.82*	16.30*
มัธยมศึกษาปีที่ 2	66.34	-	-	10.48*
มัธยมศึกษาปีที่ 3	76.82	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 7 เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของ
นักเรียนตามระดับชั้น พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับนักเรียนระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ
นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กับ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ด้านความเมตตากรุณาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา

ภาพประกอบ 3 แสดงคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา
ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 จำแนกตามเพศและระดับชั้น

จากภาพประกอบ 3 แสดงว่านักเรียนช่วงชั้นที่ 3 เพศหญิงมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาสูงกว่านักเรียนเพศชาย และ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาสูงกว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

1. สังเกตความมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

สังเกตความมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนจำแนกตามเพศและระดับชั้น และเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศ กับระดับชั้นของนักเรียนที่มีผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา ซึ่งผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า นักเรียนมีเพศและระดับชั้นต่างกันมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาแตกต่างกัน ดังนั้น เพศกับระดับชั้นร่วมกันทำให้เกิดผลปฏิสัมพันธ์ต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียน โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม จำนวน 632 คน เป็นนักเรียนชาย 321 คน และนักเรียนหญิง 311 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา จำนวน 50 ข้อ แบบสถานการณ์ 3 ตัวเลือก ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ .90

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาไปให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 จังหวัดนครปฐม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบ หลังจากการตอบกลับผู้วิจัยได้คัดเอาแบบวัดฉบับที่ไม่มีความสมบูรณ์และพบร่องรอยของความไม่ตั้งใจในการตอบออก และนำฉบับเหลือมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ โดยผู้วิจัยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) ในการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียน ส่วนการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาระหว่างเพศ ระดับชั้นแตกต่างกัน และศึกษาผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับชั้นที่มีผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา ใช้สถิติทดสอบเอฟ (F-test) จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two-Way Analysis of Variance) และทดสอบภายหลังด้วยสถิติทดสอบ HSD ของเชฟเฟ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาอยู่ในระดับปานกลาง โดยพิจารณาตามตัวแปรได้ดังนี้

1.1 ตัวแปรเพศ พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเมตตากรุณาอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ตัวแปรระดับชั้น พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 , มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียน จำแนกตามเพศและระดับชั้น พบว่า

2.1 นักเรียนหญิงมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาสูงกว่า นักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนที่มีระดับชั้น แตกต่างกันมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา สูงกว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามลำดับ และ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาสูงกว่านักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3. ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศ กับระดับชั้นของนักเรียนที่มีผลต่อ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา พบว่า

ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศกับตัวแปรระดับชั้นที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

การอภิปรายผล

จากการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ผลจากการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่านักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งอาจเป็นเพราะว่า การดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเทคโนโลยี ผู้ปกครองต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น เพิ่มเวลาในการทำงานมากขึ้นเพื่อหาปัจจัยในการดำรงชีพที่นับวันจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้เวลาในการดูแล อบรม เอาใจใส่บุตรหลานน้อยลงและสภาพการดำรงชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากสังคมชนบทเดิมที่อยู่กันอย่างถ้อยถ้อยอาศัย แบ่งปันมีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน กลายเป็นสังคมที่แก่งแย่งกันทำมาหากิน ซึ่งดีขึ้นแต่เพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อการแสดงออกทางสัมพันธภาพระหว่างกัน ผู้ปกครองปล่อยให้เด็กช่วยเหลือตนเองและสนองความต้องการในด้านความอยากรู้อยากเห็นเองทำให้เด็กเป็นตัวของตัวเองสูง พึ่งตนเอง สามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง นับเป็นสิ่งที่ดีแต่บางครั้งอาจส่งผลย้อนกลับให้เด็กขาดคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ได้มากเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา ศรีปาน (2542 : บทคัดย่อ) พบว่าระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอนุบาลชั้นต้น โดยภาพรวม และองค์ประกอบด้านความใฝ่รู้ ด้านการประหยัด ด้านความเสียสละ ด้านความเมตตา ด้านการตรงต่อเวลา ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลจากการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม จำแนกตามเพศและระดับชั้น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 จากการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเมตตากรุณาสูงกว่านักเรียนชาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคุณลักษณะของเพศหญิงจะเป็นผู้ที่มีความอ่อนโยนสุภาพ นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานในสังคมไทย ยังเน้นให้ผู้หญิงอยู่ในกรอบ ในระเบียบแบบแผนมากกว่าผู้ชาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยณรงค์ ศรีสุข (2545 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเปรียบเทียบคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามการรับรู้ของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยศึกษาคุณธรรม จริยธรรม 5 ด้าน คือ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความเมตตากรุณา ด้านการมีวินัย ด้านการมีความรับผิดชอบ และด้านการประหยัด พบว่า นักเรียนหญิงมีค่าเฉลี่ย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยรวมทั้ง 5 ด้าน สูงกว่านักเรียนชาย

และสอดคล้องกับ สมนึก แกะหั่น (2541: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้านความสามัคคี ความเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร และความเสียสละ พบว่า นักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชายทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพของสังคมไทย ครอบครัวและผู้ใหญ่มักให้ความเอาใจใส่ในการอบรมบุตรหลานที่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย นอกจากนี้ค่านิยมในสังคมไทยยังมีอิทธิพลต่อการแสดงออกของเพศหญิงที่เบี่ยงเบนไปจากคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์จะทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับ และทำให้ได้รับความอับอาย ในขณะเดียวกันสังคมจะขัดเกลาและเปิดโอกาสให้เพศชายได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ โดยไม่มีขอบเขตจำกัด ด้วยเหตุผลดังกล่าว เพศชายและเพศหญิงจึงคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แตกต่างกัน

2.2 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาสูงกว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ผ่านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ประจำวันที่ทางโรงเรียนได้จัดให้นักเรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและมีระยะเวลามากกว่าระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถและพัฒนาการในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณาเพิ่มมากขึ้น วัดจากการทำแบบวัดและการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออก สอดคล้องกับคำกล่าวของ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2547 : 8) ที่กล่าวว่า นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความเมตตา กรุณาของตนใหม่จากการฝึกฝนหรือการอบรมโดยนักเรียนแสดงมีความเมตตา กรุณาต่อเพื่อนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะ จริยธรรมหมายถึง ความดีงาม สิ่งที่ดีควรประพฤติเรียกว่า คุณธรรม เช่น เมตตาเป็นคุณธรรมข้อหนึ่ง กรุณาเป็นธรรมข้อหนึ่ง ทั้งเมตตา กรุณา รวมเรียกว่า จริยธรรม และสอดคล้องกับ กับผลงานวิจัยของ ธนินทร จำนงค์ผล (2548 : 45) ที่ได้ศึกษา ผลของการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดภาชี เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่เรียนโดยผ่านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ประจำวันที่ทางโรงเรียนได้จัดให้นักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถและพัฒนาในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณาเพิ่มมากขึ้นโดยสังเกตจากการเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงต่อเพื่อนและจากการทำแบบฝึกหัดที่มีความถูกต้องมากขึ้นตลอดจนการตอบคำถาม แสดงว่านักเรียนยังอยู่ในระดับที่สูงขึ้นได้รับประสบการณ์มากขึ้นจากการสั่งสอน สั่งสมสม่ำเสมอ ก็จะส่งผลให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณามากยิ่งขึ้น

3. จากผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศ กับระดับชั้นของนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณา พบว่า ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศและระดับชั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ความสัมพันธ์ในครอบครัว สิ่งแวดล้อมทางสังคม ความสัมพันธ์กับเพื่อนและการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน จึงถือว่าพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กได้ด้วยการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง

เหมาะสม ให้ความรักความอบอุ่น สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว โดยเฉพาะในการอบรมเลี้ยงดูไม่ควรละเลยวัฒนธรรมจริยธรรม ซึ่งได้แก่ ความกตัญญูทวดเฒ่า ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นต้น รวมทั้งให้การดูแลเอาใจใส่บุตรหลานอย่างใกล้ชิดในเรื่องของการคบเพื่อน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ในส่วนของสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ต้องถือว่าสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็ก เพราะเด็กต้องใช้เวลาอยู่ภายในโรงเรียนนานพอสมควร ซึ่งทางโรงเรียนมีโอกาที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยทำให้ทราบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเมตตากรุณาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลจากการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครอง และทางโรงเรียนในการเสริมสร้าง ปลุกฝังให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

ด้านพ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความรักความอบอุ่นและการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องเหมาะสม สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว

ทางด้านโรงเรียนนั้น การจัดการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ ควรจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมให้ผู้เรียน มีความเมตตากรุณา โดยอาจจะสร้างสถานการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อปลุกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณามากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา

กับนักเรียนระดับอื่น เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษา นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ หรือนิสิตระดับอุดมศึกษา เพื่อศึกษาว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเมตตากรุณา อยู่ในระดับใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาเพิ่มมากขึ้น

2.2 ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ทราบว่า นักเรียนหญิงมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา สูงกว่านักเรียนชาย ดังนั้น นักเรียนชาย ควรได้รับการส่งเสริมและปลุกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเมตตากรุณามากขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน เช่น ด้านความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ด้านความรับผิดชอบ เพื่อที่ว่าในอนาคตนักเรียนไทยจะมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สูงขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ วิวัฒน์ธนะชัย. (2545). การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.
(การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- กรมการฝึกหัดครู. หน่วยศึกษานิเทศก์ (2525). จริยธรรมของอาจารย์และนักศึกษาสังกัด
กรมการฝึกหัดครู. กรุงเทพฯ.
- กรมการศาสนา. (2521). ศีลธรรมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- _____. (2523). คู่มือครูจริยศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การ
ศาสนา.
- กรมวิชาการ. (2521). คู่มือครูจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภา
- _____. (2541). ทิศทางการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อมูลพื้นฐาน.
กรุงเทพฯ : กรมฯ. ถ่ายเอกสาร.
- _____. (2542). ทิศทางการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อมูลพื้นฐาน. กรุงเทพฯ :
กรมฯ. ถ่ายเอกสาร.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.
พิมพ์ครั้งที่ 2 . โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.). กรุงเทพฯ. 2545
- กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระ. (2500). เบ็ญจศีล-เบญจธรรม. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราช
วิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กรมสามัญศึกษา. (2539). เอกสารเสริมความรู้สำหรับครู กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
จริยศึกษา. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2521). การสร้างประสิทธิภาพในการเรียน. กรุงเทพฯ : คุรุสภา
ลาดพร้าว.
- _____. (2539). การวัดและประเมินผลในชั้นเรียน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย.
(พระพุทธศาสนาและจริยศึกษา)
- _____. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา.

- _____. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544** สารการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- ก่อ สวัสดิพานิช. (2522). “จริยธรรมในสังคมไทย” รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคม **ปัจจุบัน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.**
- กองแผนงาน. (2541). **ทำเนียบสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ปีการศึกษา 2541.** กรุงเทพฯ.
- กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2539). **การวัดและประเมินผลในชั้นเรียนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย. (พระพุทธศาสนาและจริยศึกษา)**
- กองวิจัยทางการศึกษา. (2540). **การศึกษาศักยภาพของเด็กไทย ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2540).** กรุงเทพฯ : กองฯ กรมวิชาการ.
- กัลยา ศรีปาน. (2542). **การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา.** วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. ถ่ายเอกสาร.
- กীরติ บุญเจือ. (2523). “จริยธรรมในสังคมไทย” รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคม **ปัจจุบัน. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 251 หน้า**
- _____. 2534. **ชุดพื้นฐานปรัชญา จริยศาสตร์ สำหรับผู้เริ่มเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 7.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- กุหลาบ ดิยะสัจกุลโกวิท. (2530). **การศึกษาและการเปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2530** **โรงเรียนสวนอเนก. รายงานการวิจัย.**
- คึกฤทธิ์ ปราโมท. ม.ร.ว. (2521). “หลักจริยธรรมที่ควรคำนึงถึงในการให้คำปรึกษา,” **วัฒนธรรมไทย. 17(7): 3**
- จารุวรรณ พานทอง. (2536). **การเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). พิมพ์โลก : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.** ถ่ายเอกสาร.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์. (ม.ป.ป.) **หน่วยการเรียนรู้การสอนศีลธรรม.** กรุงเทพฯ.
- เจริญ ไวรวัจนกุล. (2531). **ความเป็นครู. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.**

- ชม ภูมิภาค. (2525). **ชุดการศึกษาเพื่อคุณ**. กรุงเทพฯ : สมาคมศึกษาแห่งประเทศไทย.
- _____. (2529). “การปลูกฝังความเมตตากรุณา” ใน **บทความวิทยุกระจายเสียง การศึกษาเพื่อคุณธรรม**. หน้า 8 – 9 สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- ชัยพร วิชชาวุธ. (2526, เมษายน - มิถุนายน) “แนวทางการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้สังคม” **ครุศาสตร์** 11(4): 22 - 23.
- ชัยณรงค์ ศรีสุข. (2545). **คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย**. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ. กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์. (2526). **จริยธรรมและเจตคติวิทยาศาสตร์ของนิสิตวิทยาศาสตร์ศึกษา**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2523, มกราคม - พฤษภาคม) “จริยธรรมของเด็กไทย” **ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร**. 3(2) : 49 - 57
- _____. (2524). **พฤติกรรมศาสตร์เล่ม 2 จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2527, มิถุนายน - กรกฎาคม) “การวิจัยเพื่อพัฒนาการจริยธรรม” **วิจัยการศึกษา**. 7(5) : 23 - 31.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจฉิก. (2520). **รายงานการวิจัยเรื่อง จริยธรรมของเยาวชนไทย**. โครงการวิจัยของคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ดุสิต เดชภิมล และคนอื่น ๆ . (2533). **ทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เขตจังหวัดมหาสารคาม**. มหาสารคาม : วิทยาลัยพลศึกษามหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ธนิษฐา จำนงผล. (2548). **ผลของการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดภาชี เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร**. ปริญญาโท กศ.ม. (การจิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธิดา เลิศพรประสพโชค. (2547). **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) สังกัดกรุงเทพมหานคร**. ปริญญาโท กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ธีรตรา บุญรุ่ง. (2549). **คู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิคม ตั้งกะพิภพ. (2543). **สถิติเพื่อการวิจัย : มโนทัศน์และการประยุกต์ การวิเคราะห์ ความแปรปรวนร่วม และการออกแบบการวิจัยทางการศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2525). **การวัดและการประเมินผลการศึกษา : ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- _____. (2545). **ประมวลสาระชุดวิชา การพัฒนาเครื่องมือสำหรับประเมินการศึกษา (หน่วยที่ 3)**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.
- ประคอง กรรณสูต. (2528). **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สนพ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2540, พฤษภาคม). “วัฒนธรรมมรดก 8 เพื่ออนาคตของมนุษยชาติ” **วัฒนธรรมสัมพันธ์สาร**. 45(7) : 45
- ปรีชา คร้ามพัคตร์. (2537, พฤษภาคม). “การปลูกฝังจริยธรรม : แนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ,” **วารสารสถาบันราชภัฏนครราชสีมา**. 1(11): 17.
- ผกา สัตยธรรม. (2544) **คุณธรรมของครู**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนัส หันนาคินทร์. (2523). **การสอนค่านิยมและจริยศึกษา**. พิษณุโลก โครงการตำรา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- พระกวีวรรณ. (2502). **วิชาศาสนา**. กรุงเทพฯ : สำนัก ส.ธรรมภักดี
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2545) **ธรรมนุญ : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระญาณสังวร, สมเด็จพระสังฆราช. (2522). **หลักพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). (ม.ป.ป.). **ความสุขที่แท้คือการมีชีวิตอยู่กับความพอดี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระราชวรมณี. (2518). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- _____. (2527). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวล**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์
- พระวรศักดิ์ วรธัมโม. (2522). **ครูกับศีลธรรม**. ธรรมบูชา.

- พระภิกษุสุชีโว. (2526). **หลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : สมาการศึกษาามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย.
- พิไลลักษณ์ ทองรอด. (2547). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับ
คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชน**. กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัย
และสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- พิมประภา พันธุ์พิพัฒน์. (2546). **การศึกษาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบ
วัดจริยธรรมด้านความสามัคคีและด้านความเสียสละสำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2530). **จริยธรรมกับการศึกษา**. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มยุรี ศรีชัย. (2538). **เทคนิคการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง**. กรุงเทพฯ : วิ.เจ.พรินติ้ง.
- มิลินทร์ สำเภาเงิน. (2524). **การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนจาก
การประเมินผลหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 และ 2521.**
ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและการพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.
- เยาวภา รักการงาน. (2535). **การเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการแก้ปัญหา
ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตภาคกลาง.**
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนวิทยาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- รัชนี้ ช่างชู. (2538). **การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมและความสามารถด้านทักษะของ
นักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนปรางโมชวิทยารามอินทรา**. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. (การบริการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2530). **พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530**. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช.
- ระวี ภาวิไล. (2531). **การศาสนากับปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กระจัด.

- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2531). **หลักการวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- _____. (2538). **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2543). **การวัดจิตพิสัย**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วิรุณ วิทยาประเสริฐ. (2545). **คุณลักษณะของนักศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์**
วิทยาลัยเทคนิคกลุ่มภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ คอ.ม. (การบริหารอาชีวศึกษา).
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง.
 ถ่ายเอกสาร.
- สนวน ลีโทชวลิต. (2528). **การสร้างแบบทดสอบวัดจริยธรรมด้านความเมตตาคุณาระดับ**
นักศึกษาพยาบาล. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ :
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมเชาว์ ศรีศักดิ์. (2546). **พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ใน**
โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
 (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
 ถ่ายเอกสาร.
- สมนึก แกะหั่น. (2541). **พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคำชะอี สำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ. กศ.ม. (การ
- ประถมศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. (2522, กรกฎาคม) “จริยธรรม : พัฒนาการและการวัด” **ประชาบาล**
 12(4): 4 - 7.
- สาโรช บัวศรี (2522). “จริยธรรมในสังคมไทย” **รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน**
 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กองการวิจัยและวางแผน. (2529). **เอกสารการวิจัย**
เรื่องค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย.
- สุเทพ ยงยุทธ์. (2544). **ศึกษาจริยธรรมของนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพ**
เขตการศึกษา 4 สังกัดกรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม :
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สุมาลี จันทรชลอ. (2542). **การวัดและประเมินผล**, กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด เพลด
 หจก. สุนทรฟิล์ม.

- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2547). **จุดประกายแห่งชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- ไสว มาลาทอง. (2542) รวบรวมและเรียบเรียง. **คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิตนักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- อนุমানราชชน, พระยา. (2516). **ชาติ – ศาสนา – วัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : พระนครบรรณาการ.
- เอนกกุล กริแสง. (2529, สิงหาคม). “จดหมายถึงเพื่อนครู” **มิตรครู**. 28(15) : 43.
- Bandura, A. (1977). **Social Learning Theory**. New Jersey : Prentice Hall.
- Ferm, V. (1956). **Encyclopedia of Morals**. New York : Philosophical Library, Inc.,
- Freud, (1944). **Sigund. An Outline of Psychoanalysis**. New York W.W.Norton co.358 P.
- Kanal, P.V. (1956). **Altruism**. Mage Punjad : India Press.
- Kohlberg, L.(1969). “Stage and Edquence : The Congitive-developmental Approach,” in D.A. Goslin (Ed.) **Hardbook of socialization Theory and Research**, Chicago :Rand McNally and Company, 347 – 480.
- _____. (1976). “Moral Stages and Moralization : The cognitive Developmental Approach,” In T. Lickona (Ed.) **Moral Development and Behavior ; Theory, Research and Social Issues**. New York : Holt, Rinehart and Winton, 31 – 53
- Research and Social Issues. New York : Holt, Rinehart and Winton, 31 – 53
- Piaget, Jean. (1932). **The Moral Judgement of the Child**. London : Harcourt, Brace.
- _____. (1960). **The Moral Judgement of the Child**. Lilinois. The Free Press.
- Reimets, E. (1989, March). “Judgments of Responsibility : Their Relationship with Self and Moral Reasoning in Venezuelan Adolescents.” **Dissertation Abstracts International**. 9 (2) : 2297 – A.
- Rest Jame R. (1977). **Therethical Analysis of Moral Judgment Development**. Unpublish Manuscript a.
- Sharp, D.M. (1992). “Moral Judgment Maturity and Life Experience of Early Adolescents.” **“Dissertation Abstracts International**. 52 (3) : 3843– A.
- Skinner, B.F. (1971). **Beyond Freedom and Dignity**. New : York : Alfreda Kropt.
- Zimmerman, B.D. (1992, June). ”Effects of Sport Participational and Gender on Moral Judgement in Hiigh School Students. **“Dissertation Abstracts International**. 12 (4) : 4265– A.

ภาคผนวก ก

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าอำนาจจำแนก (t)
ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตาราง 8 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ด้านความเมตตากรุณา

ข้อที่	IOC	การพิจารณา	ข้อที่	IOC	การพิจารณา	ข้อที่	IOC	การพิจารณา
1	1.0	คัดเลือกไว้	26	0.6	คัดเลือกไว้	51	0.8	คัดเลือกไว้
2	0.6	คัดเลือกไว้	27	0.8	คัดเลือกไว้	52	0.8	คัดเลือกไว้
3	0.6	คัดเลือกไว้	28	1.0	คัดเลือกไว้	53	1.0	คัดเลือกไว้
4	0.8	คัดเลือกไว้	29	0.8	คัดเลือกไว้	54	1.0	คัดเลือกไว้
5	1.0	คัดเลือกไว้	30	1.0	คัดเลือกไว้	55	0.2	ตัดทิ้ง
6	0.4	ตัดทิ้ง	31	1.0	คัดเลือกไว้	56	1.0	คัดเลือกไว้
7	1.0	คัดเลือกไว้	32	0.8	คัดเลือกไว้	57	1.0	คัดเลือกไว้
8	1.0	คัดเลือกไว้	33	1.0	คัดเลือกไว้	58	1.0	คัดเลือกไว้
9	0.6	คัดเลือกไว้	34	1.0	คัดเลือกไว้	59	0.4	ตัดทิ้ง
10	1.0	คัดเลือกไว้	35	1.0	คัดเลือกไว้	60	0.6	คัดเลือกไว้
11	0.6	คัดเลือกไว้	36	1.0	คัดเลือกไว้	61	1.0	คัดเลือกไว้
12	0.4	ตัดทิ้ง	37	1.0	คัดเลือกไว้	62	0.2	ตัดทิ้ง
13	0.8	คัดเลือกไว้	38	0.8	คัดเลือกไว้	63	1.0	คัดเลือกไว้
14	1.0	คัดเลือกไว้	39	0.4	ตัดทิ้ง	64	1.0	คัดเลือกไว้
15	0.6	คัดเลือกไว้	40	1.0	คัดเลือกไว้	65	1.0	คัดเลือกไว้
16	1.0	คัดเลือกไว้	41	1.0	คัดเลือกไว้	66	.8	คัดเลือกไว้
17	0.6	คัดเลือกไว้	42	1.0	คัดเลือกไว้	67	1.0	คัดเลือกไว้
18	0.6	คัดเลือกไว้	43	1.0	คัดเลือกไว้	68	0.4	ตัดทิ้ง
19	1.0	คัดเลือกไว้	44	1.0	คัดเลือกไว้	69	1.0	คัดเลือกไว้
20	1.0	คัดเลือกไว้	45	0.8	คัดเลือกไว้	70	1.0	คัดเลือกไว้
21	0.4	ตัดทิ้ง	46	1.0	คัดเลือกไว้	71	1.0	คัดเลือกไว้
22	1.0	คัดเลือกไว้	47	0.4	ตัดทิ้ง			
23	0.6	คัดเลือกไว้	48	0.4	ตัดทิ้ง			
24	0.8	คัดเลือกไว้	49	1.0	คัดเลือกไว้			
25	1.0	คัดเลือกไว้	50	1.0	คัดเลือกไว้			

ตาราง 9 ค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณา

ข้อที่	t	การพิจารณา	ข้อที่	t	การพิจารณา	ข้อที่	t	การพิจารณา
1	6.30	คัดเลือกไว้	26	3.84	คัดเลือกไว้	51	4.07	คัดเลือกไว้
2	4.99	คัดเลือกไว้	27	4.92	คัดเลือกไว้	52	3.40	คัดเลือกไว้
3	6.30	คัดเลือกไว้	28	5.31	คัดเลือกไว้	53	5.51	คัดเลือกไว้
4	4.66	คัดเลือกไว้	29	6.07	คัดเลือกไว้	54	4.18	คัดเลือกไว้
5	3.61	ตัดทิ้ง	30	4.42	คัดเลือกไว้	55	2.81	ตัดทิ้ง
6	4.16	คัดเลือกไว้	31	3.00	ตัดทิ้ง	56	3.04	คัดเลือกไว้
7	5.31	คัดเลือกไว้	32	4.54	คัดเลือกไว้	57	3.84	คัดเลือกไว้
8	4.63	คัดเลือกไว้	33	4.87	คัดเลือกไว้	58	3.40	คัดเลือกไว้
9	4.31	คัดเลือกไว้	34	2.42	ตัดทิ้ง	59	2.82	ตัดทิ้ง
10	5.31	คัดเลือกไว้	35	4.87	คัดเลือกไว้	60	5.31	คัดเลือกไว้
11	4.60	คัดเลือกไว้	36	4.92	คัดเลือกไว้	61	3.82	คัดเลือกไว้
12	5.16	คัดเลือกไว้	37	4.92	คัดเลือกไว้			
13	4.31	ตัดทิ้ง	38	5.31	คัดเลือกไว้			
14	3.61	ตัดทิ้ง	39	3.82	คัดเลือกไว้			
15	4.31	คัดเลือกไว้	40	3.14	ตัดทิ้ง			
16	3.02	ตัดทิ้ง	41	4.92	คัดเลือกไว้			
17	4.31	คัดเลือกไว้	42	5.31	คัดเลือกไว้			
18	3.82	คัดเลือกไว้	43	4.31	คัดเลือกไว้			
19	5.06	คัดเลือกไว้	44	4.42	คัดเลือกไว้			
20	5.18	คัดเลือกไว้	45	4.85	คัดเลือกไว้			
21	4.50	คัดเลือกไว้	46	5.18	คัดเลือกไว้			
22	5.18	คัดเลือกไว้	47	2.62	ตัดทิ้ง			
23	4.31	คัดเลือกไว้	48	5.93	คัดเลือกไว้			
24	4.87	คัดเลือกไว้	49	3.82	คัดเลือกไว้			
25	3.63	ตัดทิ้ง	50	4.18	คัดเลือกไว้			

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อองอาจ นัยพัฒน์
ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ดร.เสกสรรค์ ทองคำบรรจง
ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์บรรดล สุขปิติ
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์โสภา บุญยศรีสวัสดิ์
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
5. ดร.อรพิน ศิริสัมพันธ์
ภาควิชาจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศิลปากร
6. นางสาวนวลอนงค์ อินทุม
ผู้อำนวยการโรงเรียนปรกแก้ววิทยา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 2
7. นางสาวพิทยา อึ้งบุญชู
อาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม
(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม)

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวสุมาลี วงศ์ษา
วันเดือนปีเกิด	15 พฤษภาคม 2519
สถานที่เกิด	อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	85 / 4 หมู่ 4 ตำบล ไทยาวาส อำเภอ นครชัยศรี จังหวัด นครปฐม 73120
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 3
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดพรหมสุวรรณสามัคคี แขวง บางไผ่ เขต บางแค จังหวัด กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2538	ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนผึ้งวิทยา จังหวัดราชบุรี
พ.ศ. 2542	ค.บ. (เคมี) สถาบันราชภัฏนครปฐม จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. 2550	กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ